

Mlaš tednik

Kronika

kulturno - politično glasilo

svetovnih in domačih dogodkov

Poštni urad Celovec 2 - Verlagspostamt Klagenfurt 2.

Izhaja v Celovcu - Erscheinungsort Klagenfurt

LETO XII. / STEVILKA 38

CELOVEC, DNE 22. SEPTEMBRA 1960

CENA 2.- SILINGA

Na ženi dom stoji

Bolj kot kdaj prej, bi mogli trditi danes: »Na ženi stoji dom (ne na zemlji), če odpove ona, se dom zruši.« Ljudska modrost je v teku časov o ženi - gospodinjici izkristalizirala še mnogo značilnega. Tako: »Žena podpira tri vogle pri hiši«, »Bolje je imeti slabo letino kakor slabo gospodinjico«, »Če prva luč v hiši slabo sveti, je vsa hiša brljava«, »Pametna gospodinja varuje tudi sosedovo hišo ognja«.

Mnogo primerov iz prve in druge svetovne vojne bi lahko navedli in iz njih razvideli, kako vzorno so gospodinjice - matere z majhnimi otroki vodile gospodarstvo, ko je bil mož odsoten. Vpoklican je bil, morda dolga leta v ujetništvu, ali pa je celo padel. Doma se je žena brigala za polje in gozd, za živino in travnik in še za otroke. To so bile v resnici: delavne, skrbne, zveste, verne in ljubeče matere, ki jim je bil dom vse.

Tudi dandanašnji svet pije po taki ženi. Po pametni, izobraženi, marljivi in zvesti ženi, ki bo kos zahtevam novega časa. Mnogi fantje - bodoči gospodarji tožijo, da ni več deklet, ki bi hoteli iti v kmečke hiše za gospodinjice. Vsaka gre raje v mesto ali v industrijo, kjer si laže zasluži boljši kruh. Da je temu tako, so čisto krivi starši, ki hčere odtegujejo kmečkemu delu. Dekle tako pretrga vez z zemljo, nima več smisla za naravo in prepušča vse zunanje delo staršem. Starši pa še mislijo, da je sreča zanjo, če postane »gospodična« z vsemi pritlikinami. Že v otroku je treba vzbuditi veselje do kmečkega dela. Opozoriti ga je treba na čudovito silo rasti, ko iz malega zrna zraste veliko drevo. Deklica se naj že v rani mladosti zanima za delo matere. Vse bo z lahkoto razumela in se igraje marsičesa naučila.

Za naloge bodoče gospodinjice in matere pa se bo preudarno dekle še posebej pripravilo. Vsak bo priznal, da je gospodinjstvo najobsežnejši poklic. Gospodinja naj bi znala urejevati dom, kuhati, prati, šivati, streči bolnikom, vzgajati otroke itd. Vsako izmed navedenih opravil je samostojen poklic, ki zahteva čelga človeka. Kmečko gospodinjstvo pa je še vse bolj obsežno. Meje med gospodinjstvom in gospodarstvom sploh ni mogoče začrtati. Na kmetih je delo gospodarja in gospodinjice skupno. Kmečka gospodinja mora več znati, ker je njen delokrog večji.

Dandanes je za vsak poklic treba pripravljenosti ali nagnjenja in pa znanja. Skoraj vsako dekle ima nagnjenje do gospodinjstva, do materinstva. Če se to nagnjenje izpopolni s teoretičnim znanjem in praktičnim delom, bo dekle gotovo postalo dobra gospodinja.

To pa najbolj temeljito opravijo gospodinjinske šole. Tudi mi imamo taki šoli: v št. Jakobu v Rožu in v št. Rupertu pri Velikovcu. Ste bili lani v eni teh šol pri zaključni prireditvi? Ste videli njihovi različni razstavi? Če niste bili - ste nekaj lepega zamudili. Po prireditvi je marsikdo sklenil - tudi jaz - »Svojo hčer bom poslal k sestram v šolo.«

Sestre učiteljice vestno in z veliko ljubeznijo posredujejo svoje bogato znanje učenkam, ki se vadijo tudi v praktičnem delu. Izpopolnjujejo se v kuhanju, šivanju, pospravljanju itd. Pa to še ni vse. Sestre vzgajajo gojenke v značajna, plemenita dekleta, ki bodo kvas naših vasi. Tako temeljitega znanja in tako dobre vzgoje kot pri šolskih sestrah naše hčere nikjer ne bodo deležne.

Starši, če hočete dobro svoji hčerki - in kateri starši tega ne želijo? -, jo pred vstopom v življenje pošljite v gospodinjinsko šolo v št. Jakob ali v št. Rupert.

15. redno zasedanje OZN

Mesec dni pred petnajstletnico ustanovitve Organizacije združenih narodov, ki bo 24. oktobra letos, se je pričelo v torek, 20. septembra, 15. redno zasedanje glavne skupščine OZN.

Voditelje posameznih delegacij, ki so prišli na zasedanje, je pri vstopu v poslopje Združenih narodov sprejel in jih vodil v sejno dvorano glavni tajnik OZN, Dag Hammarskjöld. Od vladnih predsednikov je prišel prvi maršal Tito, kmalu za njim pa Hruščev, Castro in Gomulka.

Skoraj 2000 časnikarjev, radijskih in televizijskih poročevalcev iz približno šestdesetih držav bo spremljalo debate glavne skupščine. Zaradi izredno velikega števila članov delegacij in zaradi pomnoženega policijskega varstva bo imelo le 200 časnikarjev prostora v sejni dvorani.

Začetek seje se je več kot pol ure zavlekel, ker so državni in ministrski predstavniki, zunanji ministri in poslaniki porabili toliko časa za medsebojno pozdravljanje in stiskanje rok. Predsednik Hruščev je koračil po celi sejni dvorani, da je mogel najprej pozdraviti kubanskega predsednika Fidela Castra. Ob pol devetih zvečer po našem času je dosedanji predsednik glavne skupščine, Viktor A. Belaunde iz Peruja, mogel pozdraviti navzoče in razglasiti začetek 15. rednega zasedanja. Delegati so vstali k tradicionalnemu enominutnemu molku.

V svojem govoru je Belaunde delegate opomnil, da se je zadnje zasedanje generalne skupščine leta 1959 začelo v vzdušju mednarodnega pomirjenja, ki pa ga je ne-

navadni konec vrhunske konference v Parizu nepričakovano prekinil. Belaunde je poudaril, kako važna so prizadevanja za izboljšanje mednarodnih odnosov in obenem kako naglo se more to delo uničiti. Medsebojno spoštovanje in volja za uspeh sta končno odločujoča. Kljub vsem težavam, je Belaunde nadaljeval, pred katere so bili ZN postavljeni v Kongu in v debatah o položaju v tej deželi, so Združeni narodi še utrdili svoj pomen in upravičenost svojih prizadevanj.

Belaunde je končal svoj govor: »Današnji svet ne zahteva le koezistence, temveč predvsem mirnega sodelovanja.«

Po njegovem govoru je glavna skupščina kot svoje prvo delo izvolila predsednika zasedanja. Izmed treh kandidatov - Boland (Irska), Thors (Islandija) in Nosek (Čehoslovaška) - je bil s 46 glasovi izvoljen za predsednika predstavnik irske svobodne države, Fridenik Boland. Nosek je dobil pri glasovanju 25, Thors pa 9 glasov.

Po izvolitvi predsednika mora glavna skupščina opraviti še več formalnosti, med katere spada tudi imenovanje sedmih glavnih odborov in sprejetje poročila glavnega tajnika Hammarskjölda. Na delovnem sporu je okrog 90 točk, tako je pričakovati, da bo letošnje zasedanje trajalo vse tja do božiča.

Slovenščina - uradni jezik

V torek in sredo je prineslo avstrijsko nemško časopisje vest o zakonskem predlogu, ki se tiče uradnega jezika na Koroškem.

Po tem predlogu naj bi bilo mogoče v 55 občinah na Koroškem oddajati vse vloge tudi v slovenščini. Prevodi naj bi se oskrbeli na uradne stroške. Tudi ustne izjave naj bi se jemale na zapisnik na željo slovensko in pri ustnih obravnavah bi se stranke mogle posluževati slovenščine. Če je bila pismena vloga pri nižjih uradih vložena v slovenščini, naj bi bil tudi uradni rešitvi dodan slovenski prevod. Za osebne dokumente naj bi se izstavljalji prepisi v slovenskem jeziku. Tudi šolska spričevala naj bi po želji imela nemško in slovensko besedilo.

Na zadnji seji ministrskega sveta je predsednik inž. Raab poročal o delu posebne ministrskega odbora, ki mu je bila poverjena skrb za izvršitev člena 7 § 3 državne pogodbe. Zgoraj omenjeni zakonski predlog o uradnem jeziku na Koroškem in

predlog zakona o ugotovitvi manjšine sta delo tega odbora. V letu 1961 naj bi bilo izvedeno splošno ljudsko štetje v državi in tedaj naj bi bilo rešeno tudi vprašanje ugotovitve manjšin.

Vedno smo poudarjali, da je po našem mnenju nepravilno stališče, da se vlada pri pripravljanih manjšinskih zakonov ne ozira na mnenje manjšine. Tako se je zgodilo tudi sedaj.

Neobičajno naglico pri obravnavanju zakonskega osnutka o uradnem jeziku na Koroškem pa nam osvetljuje vest, ki jo je prinesla celovška »Die Neue Zeit«, da bo novi zakon ob »bližnji debati o južnotirolskem vprašanju pred Organizacijo združenih narodov dokazal, kako je Avstrija pripravljena svojim lastnim manjšinam nuditi primerno avtonomijo«.

Do zakonskega osnutka ne moremo zavzeti še dokončnega stališča, dokler bomo obveščeni o njem le po vesteh v dnevnem časopisju, ne pa po uradni poti.

Šolsko leto se je začelo

V četrtek, 15. septembra, so dopoldne ob devetih prišli k začetni službi božji dijaki in dijakinje šestih razredov Slovenske gimnazije. Napolnili so cerkev novega bogoslovja in z njimi mnogi starši, vzgojitelji in večina proforskega zbora z ravnateljem dr. J. Tischlerjem na čelu.

Sv. maša je opravil in navzoče pozdravil prof. dr. Pavel Zablatnik. V kleni domači besedi je razložil pomen začetne službe božje: »Kakor so naši verni očetje od nekaj vedno napravili križ pred prvo brazdo, tako smo se tudi mi zbrali pred božjim oltarjem, da poprosimo Vsemogočnega, naj razlije svoj blagoslov nad delo, ki ga danes pričenjamo.«

Med mašo je mogočno odmevala skupna

pesem iz mladih grl; na koncu pa je po molitvi k Sv. Duhu gimnazijski zbor pod vodstvom dr. F. Cigana zapel še za ta trenutek tako umestno »Marija, skoz življenje voditi srečno znaš!«

Popoldne ob pol dveh se je začel prvi pouk: pod vodstvom svojih profesorjev je 230 dijakov in dijakinj - toliko jih je letos v šestih razredih - zastavilo prvo brazdo v letošnjem šolskem letu.

PEVSKI ZBOR »GALLUS«

Prva jesenska pevska vaja bo v soboto, dne 24. septembra ob 2. uri popoldne v običajnih prostorih. Nasvidenje!

Pevovodja

Vloga zvezni vladi

Osrednji slovenski politični organizaciji koroških Slovencev sta naslovili 15. septembra t. l. zvezni vladi v zvezi z uresničitvijo člena 7 avstrijske državne pogodbe sledečo vlogo:

»Narodni svet koroških Slovencev« in »Zveza slovenskih organizacij na Koroškem« smatrata ob pogajanjih za državni proračun za potrebno, da opozorita zvezno vlado ponovno na že večkrat obljubljeno uresničitev člena 7 državne pogodbe ter jo naprošata, da predvidi za uresničitev potrebna sredstva v zveznem proračunu za leto 1961.«

Prepis vloge sta organizaciji poslali tudi finančnemu ministru dr. Heilingsetzerju in ministru za zunanje zadeve dr. Kreiskemu.

- KRATKE VESTI -

Pristanišče na Reki bo doseglo letos rekordno višino v prevoznem prometu. Lansko leto je v prvih šestih mesecih šlo skozi Reko 146.000 ton avstrijskega blaga, letos pa v istem času 435.000 ton. S tem se je avstrijska udeležba v prometu v tem največjem jugoslovanskem pristanišču povečala od 36 odstotkov na 57,7 odstotka.

Nastavljeni avstrijskega radia so v torek zvečer četrt ure štrajkali, da bi dosegli podpis kolektivne pogodbe. Štrajk je bil ravno po osmi uri, ko bi radio moral oddajati večerna poročila.

Na Koroškem so morali zaradi tifusa, ki so ga prinesli vojaki z orožnih vaj, zapreti vojašnice v Wolfsbergu in Pliberku. Oboleli vojaki se zdravijo v bolnici v Celovcu.

Belgijski kralj Baudouin se je zaročil s hčerjo španskega grofa, Dono Fabiolo de Mora y Aragon, ki je potomka aragonskih kraljev. Iz njene rodovine je bil tudi graditelj sueškega prekopa Lesseps. Kralj Baudouin je znan kot človek, ki ljubi samoto in je bilo slišati, da se namerava odpovedati prestolu in se umakniti v samostan. Zdaj pa je naznanil, da se namerava poročiti še letos.

Pretekli teden je vse koroško prebivalstvo razburila vest, da je pri izpolnjevanju svoje službene dolžnosti izgubil življenje orožnik Friedrich Amlacher iz orožniške postojanke Weißenstein. Pet mladih ljudi, po rodu Madžarov iz Jugoslavije, je iz Italije prišlo čez mejo v Avstrijo, kjer so bili poslani v begunsko taborišče Tessen-dorf pri Celovcu. Ko so slišali govorice, da bodo vrnjeni v Jugoslavijo, so ušli iz taborišča in hoteli skrivoma priti v Zahodno Nemčijo. Orožnik Amlacher jih je na begu ustavil in hotel pregledati, če nosijo pri sebi kako orožje. Med pregledom pa so ga zgrabili in pretepli, mu vzeli pištolo in ga nezavestnega vrgli v mlako, da se je revež v njej zadušil. Za to vse obsodbe vredno dejanje se bodo begunci morali zagovarjati pred sodiščem.

Zagrebski nadškof dr. Franjo Šeper se je mudil v Avstriji na obisku pri škofu nove škofije na Gradiščanskem, dr. Stefanu Lászlu. Ob tej priliki je obiskal nadškof več hrvaških gradiščanskih vasi, med drugimi tudi Trajštof, kjer mu je predsednik hrvaškega tiskovnega društva, ravnatelj Alfons Kornfeind, podaril izvod izbranih pesmi pesnika Miloradića.

Sovjetski astronomski strokovnjaki so sestavili atlas nevidne strani Lune, ki ga bo že letos izdala Akademija znanosti v Sovjetski zvezi. Atlas so sestavili na podlagi fotografskih posnetkov in vsebuje podroben zemljevid nevidne strani Lune, okrog 30 originalnih fotografij in seznam podrobnosti reliefa druge strani Lune.

Politični teden

Po svetu . . .

Kljub napetemu pričakovanju, kaj bo prineslo zasedanje glavne skupščine Organizacije združenih narodov, in še nekaterim drugim političnim dogodkom, so tudi v preteklem tednu stali v ospredju dogodki v Kongu.

Zmešnjava v Kongu je nepredstavljiva

V začetku tedna je bil položaj popolnoma nepregleden in se je menjaval od ure do ure, da ni bilo mogoče dobiti zanesljivih poročil. V sredo zvečer je polkovnik Mobutu — 30-letni nekdanji časnikar in pristaš predsednika Lumumba —, katerega je državni predsednik Kasavubu postavil za novega poveljnika kongoške vojske, naznanil, da vojska prevzema do konca leta oblast v deželi; med tem časom naj bi se politiki in njihove stranke zedinili za bodoče politično delo. Že ob svojem prvem nastopu je Mobutu ostro napadel države vzhodnega bloka in izjavil, da je ugotovil, da so sovjetski »tehničari« v Leopoldvillu le častniki v civilu in da so razširjali propagandne letake v velikih množinah. Pred časnikarji je polkovnik Mobutu kazal enega teh letakov, na katerem je bilo videti veliko sliko Hruščeva.

Polkovnik Mobutu je dal zapreti parlament in poštni urad, da bi preprečil političnim nasprotnikom vsako delo in zvezo s pristaši. Zasedel je tudi sedež vlade in Lumumbove vojake dal odpeljati v vojaško taborišče. Lumumba je moral ostati zastražen v svoji hiši, kjer so ga stražili vojaki iz Gane pred razdraženimi domačini, ki so ga hoteli s kamenjem pobiti.

Na sovjetskem poslaništvu sežigajo dokumente

Predsednik Kasavubu je potrdil ukaz vrhovnega poveljnika Mobuta, da mora osebje sovjetskega in čehoslovaškega poslaništva zapustiti kongoško republiko. Sovjetski poslanik Jakovljevič je poskušal doseči pri predsedniku odločitev tega ukaza, a ni uspel. Pred odhodom diplomatov, zdravnikov in tehnikov vzhodnega bloka so na dvorišču sovjetskega poslaništva sežgali velik kup dokumentov, da ne bi prišli v roke kongoškimi oblastem.

Prvi znaki pomirjenja

Čeprav politiki s svojimi nasprotujočimi si izjavami in slučajnimi tiskovnimi konferencami zelo otežujejo delo polkovniku, se zdi, da mu bo le uspelo napraviti red. Nevarnost državljanske vojne je bila odstranjena na ta način, da so se Združeni narodi in kongoška vojska sporazumeli, da določijo »cono premirja« med pokrajino Kasaji in odpadlo provinco Katingo. Mobutu, ki je z izgonom sovjetskih in čehoslovaških diplomatov dokazal svojo moč, je naznanil, da bo sestavil tako imenovani »odbor za javno varnost«, ki naj bi ga sestavljali strokovnjaki in ta naj bi vodil upravo v deželi do konca leta.

Pripravljajo v Kremlju napad na Zahodno Nemčijo?

Sredi avgusta je pribežal v Zahodno Nemčijo stotnik Malikowski, ki je služil v vojski Vzhodne Nemčije v Potsdamu. Za vzrok svojega bega je stotnik navedel, da je vojska Vzhodne Nemčije v zadnjih mesecih spremenila svoje vaje in priprave od obrambe na napadalno vojno. V Bonnu so izjavili, da so imeli že pred stotnikovim begom v rokah dokaze, da se v Vzhodni Nemčiji pripravljajo za napad, zdaj pa so dobili novih neizpodbitnih dokazov, da so komunistične obtožbe proti Zahodni Nemčiji le pretveza, pod katero komunisti sami skrivajo in opravičujejo svoje napadalne priprave.

Hruščev naznanja svoje »poslanstvo miru«

V ponedeljek je dan pred začetkom zasedanja glavne skupščine Združenih narodov prispela v newyorško pristanišče sovjetska ladja »Baltika«. Dež je lil v curkih, ko je ladja pristala ob pomolu, ki ga že več let ne uporabljajo, in je predsednik Hruščev pod luknjičavo streho prebral svoj prvi govor. V zelo zmernem načinu je zahteval popolno razorožitev in novo prijateljsko sodelovanje med obema najmočnejšima državama na svetu. »Pri reševanju teh vprašanj ne smejo biti odločilna čustva in strasti, temveč le zdrava pamet,« je dejal. Razburil pa se je zelo nad omejitvijo, ki so jo objavile ameriške oblasti o njegovem gibanju po mestu.

V ponedeljek zjutraj je okrog 350 pristaniških delavcev na posebni ladji odrinilo Hruščevu nasproti. Vozili so s seboj velike, daleč vidne plakate s parolami proti Hruščevu. Pred dnevi so že sporočili, da bodo kipu Svobode v newyorškem pristanišču ob prihodu Hruščeva zavezali oči s črnim trakom v znak protesta.

Policija je imela veliko dela tudi ob prihodu kubanskega predsednika Fidela Castra, da je zadržala množico ljudi, ki so demonstrirali proti njegovemu prihodu. Dolej se še nobenega zasedanja Združenih narodov ni udeležilo toliko vodilnih inozemskih politikov, zato je skrb za njihovo osebno varstvo izredno težka naloga ameriške policije.

V Londonu pričakujejo nov vrhunski sestanek

V Londonu se je zvedelo, da je Hruščev že sredi avgusta napisal predsednika McMillana za sestanek v New Yorku. Angleški predsednik je najprej menil, da ima v prvi vrsti namen vzbuditi nova nesporazumljenja med zahodnimi zavezniki. Pred dnevi pa so od sovjetske strani sporočili, naj bi temu sestanku prisostvoval tudi predsednik Eisenhower. V londonskih političnih krogih menijo, da bi Hruščev vsaj po predsedniških volitvah v Ameriki rad dosegel nov vrhunski sestanek, kar pa bo nemogoče, če se mu ne bo prej posrečilo s predsednikom Eisenhowerjem ustvariti vsaj znosno razmerje.

Na Švedskem so zopet zmagali socialisti

Preteklo nedeljo so bile na Švedskem volitve v poslansko zbornico, pri katerih so socialni demokrati ministrskega predsednika Erlanderja zopet dobili največ glasov in bodo zato mogli svojo vodilno vlogo v de-

Združeni narodi

Organizacija Združenih narodov je imela ob ustanovitvi 51 držav članic, danes jih šteje 82, v prihodnjih letih jih bo imela 106. Zahodne države izgubljajo premoč in težišče se premika proti Afriki in Aziji.

Če bi zmagovali v drugi svetovni vojni danes še enkrat ustanovljali Organizacijo Združenih narodov, je vprašanje, če bi jo zgradili še na isti podlagi, kot so to storili leta 1945. Predvsem bi je najbrž ne ustvarili na principu »vsaka država ima en glas«, po katerem ima n. pr. Kuba prav toliko moči kot Indija ali ZDA. Najbrž bi postavili tudi strožje pogoje za sprejem v organizacijo. Kajti izkazalo se je, da ni vsaka država, ki postane članica Organizacije Združenih narodov, tudi dovolj zrela za to mesto. Kongoški slučaj je to jasno pokazal. Na zasedanju v Jalti je Stalin dosegel od Velike Britanije, da bosta za njegovo privolitev, da bodo postale članice Združenih narodov vse države angleške skupnosti, tudi Belorusija in Ukrajina imeli svoj glas. Ameriški predsednik Roosevelt se je tedaj strinjal s to Stalinovo zahtevo.

Organizacija Združenih narodov je imela ob svojem »rojstnem dnevu« 24. oktobra 1945 51 držav članic; danes jih šteje 82. Če države članice razdelimo na posamezne celine in če ločimo še med državami, ki so bile ustanoviteljice in med onimi, ki so pristopile kasneje (v oklepaju leto sprejema), dobimo sledečo razdelitev:

19 zahodnoevropskih in severnoameriških držav — evropsko-atlantska skupnost —, namreč: Belgija, Danska, Velika Britanija, Francija, Grčija, Kanada, Luksemburg, Nizozemska, Norveška, Turčija, Združene države ameriške. To so države ustanoviteljice. Kasneje so pristopile: Islandija in Švedska (1946), Finska, Irska, Italija, Avstrija, Portugalska, Španija (dec. 1955).

10 vzhodnoevropskih komunističnih držav: Bela Rusija, Čehoslovaška, Poljska, Ukrajina, Sovjetska zveza, Jugoslavija (ustanoviteljice). Albanija, Bolgarija, Madžarska, Romunija (dec. 1955).

20 latinskoameriških držav: Argentinija, Bolivija, Brazilija, Čile, Kolumbija, Costa Rica, Kuba, Dominikanska republika, Ekvador, El Salvador, Gvatemala, Haiti, Honduras, Mehika, Nikaragua, Panama, Paragvaj, Peru, Urugvaj, Venezuela.

21 azijskih držav: Narodna Kitajska (Formoza), Indija, Iran, Irak, Libanon, Saudova Arabija, Filipini, kot ustanoviteljice. Afganistan in Siam (1946), Pakistan in Jemen (1947), Burma (1948), Izrael (1949),

želi še bolj utrditi. Pri zadnjih volitvah leta 1958 so imeli 111 sedežev v parlamentu, v nedeljo so jih pridobili še 5. Tako jim ne bo več potrebna pomoč komunističnih poslancev, ker imajo sami večino.

. . . in pri nas v Avstriji

Poleg priprav za pogajanja o državnem proračunu je pretekli teden veljalo največje zanimanje avstrijski delegaciji, ki je v nedeljo zjutraj pod vodstvom zunanjega ministra dr. Kreiskega odletela v New York na zasedanje glavne skupščine Združenih narodov.

Štirinajst let in dva tedna . . .

Ministrski predsednik inž. Raab je v svojem nedeljskem govoru po radiu dejal, da se Avstrija ni lahkomišlelo in prekmalu obrnila na Združene narode. Natančno pred štirinajstimi leti in dvema tednoma je bil med Avstrijo in Italijo podpisan v Parizu sporazum o Južni Tirolski. Od tedaj je bilo nešteto pogovorov, diplomatske note so bile na potu sem in tja in na vsakem sestanku z italijanskimi vladnimi zastopniki si je Avstrija prizadevala za izvršitev sporazuma. Ker vse nič ni pomagalo, je preostal samo še ta korak pred Združene narode v upanju, da bodo prišli Južni Tirolci do svojih pravic.

Dr. Kreisky je ob prihodu v New York izjavil, »da pričakujejo Avstrijci odločitev Združenih narodov v južnotirolskem vprašanju z velikim zaupanjem.«

Južnotirolska spomenica

Politični predstavniki Južnih Tirolcev so podpisali posebno spomenico in jo poslali glavnemu tajniku Združenih narodov in vsem tam navzočim delegatom, v kateri izjavljajo, »da zaupajo v moč pravice in pričakujejo, da bo južnotirolsko vprašanje pred Združenimi narodi v smislu karte ZN pravično in naglo rešeno.«

SLOVENC

doma in po svetu

Nov zvezek Slovenskega biogr. leksikona

Te dni je izšel pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti deveti zvezek »Slovenskega biografskega leksikona«, ki ga je že leta 1925 pričela izdati Zadružna gospodarska banka v Ljubljani. Slovenski biografski leksikon naj bi bil knjiga življenjepisov naših kulturnih in javnih delavcev in o snova za nadaljnje znanstveno raziskovanje, obenem pa priročnik s podatki o vseh tistih ljudeh, katerih življenje in delo je bilo pomembno za naš narod. Do leta 1936 je izšlo šest zvezkov tega leksikona, po vojni pa nadaljuje delo Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Deveti zvezek ima 224 strani in obsega gesla od »Raab« do »Schmid«. V zvezku je več kot 500 gesel, ki jih je prispevalo 78 sodelavcev. Verjetno bo delo še z dvema zvezkoma v glavnem zaključeno, izdati pa bo treba še več zvezkov s podatki za osebe, ki so bile doslej izpuščene in pa za izpolnitev podatkov, ki so nastali v 35 letih izhajanja leksikona.

Na ljubljansko univerzo se je vpisalo 3490 novincev

Predavanja v študijskem letu 1960/61 se bodo kmalu pričela. Letos bo prišlo na naravoslovno fakulteto 175 novih študentov, na filozofsko 325, na ekonomsko 324 in na pravno 633 kandidatov. Arhitekturo želi študirati 151, gradbeništvo 86 in geodezijo 15 novih slušateljev. Veliko je zanimanja za elektrotehniko in strojništvo. Za prvo se je prijavilo 337, za drugo pa 388 novincev. Rudarstvo jih želi študirati 38, metalurgijo 71, kemijo 180, tekstilno tehnologijo 133 in tehnično fiziko 35. Agromonija zanima 128 kandidatov, gozdarstvo 141, medtem ko se je na splošno medicino vpisalo 234, na stomatologijo 130 in na veterino 16 novih slušateljev. Od vseh prijavljenih kandidatov jih je 737, ki niso doma v Sloveniji, temveč v drugih predelih države. Fakultete bodo morale iskati nove časne prostore za predavalnice in laboratorije. Pomanjkanje učnega prostora je posebno občutno na medicini, arhitekturi in kemiji.

Narodna galerija v Ljubljani razstavlja v Beljaku

Danes teden je bila v Beljaku v Paracelsusovi dvorani v mestni hiši odprta razstava slikarskih del slikarja Marka Pernharta. Razstavo je pripravila ob priliki praznovanja za 900-letnico mesta Beljaka Narodna galerija v Ljubljani. Ob otvoritvi razstave je govoril direktor galerije prof. dr. Karel Dobida in se je v svojem govoru zahvalil kulturnemu uradu mesta Beljaka za prizadevanje, da bi se s pomočjo umetnosti poglobili sosedski odnosi med Koroško in Slovenijo. Razstava del umetnika Marka Pernharta, ki je leta 1871 umrl v Celovcu 47 let star in je dobro poznan tostran in onstran Karavank, obsega predvsem nekoroška dela. Po obsegu sta največji dve panorami Triglava in Stola.

Razstava Bare Remčeve

V galeriji Libertad — katere lastnici sta dve Poljakini — v Buenos Airesu v Argentini je slikarica Bára Remčeva odprla 2. septembra svojo letošnjo razstavo 17 olj in štirih akvarelov. Razstava je vzbudila veliko zanimanja v buenosaireskih kulturnih krogih. Tamkajšnji kritik Cordoba Iturburu je dejal, da je za Slovence v Argentini posebno častno, da je njihov človek z bogato domačo tradicijo s tolikšnim zanosom posegel s svojimi deli v argentinski, zlasti planinski svet in v argentinsko ljudstvo.

France Bevk je praznoval 70-letnico

Preteklo soboto je praznoval svojo 70-letnico pisatelj France Bevk, posebej podoba narodnih usod na slovenskem Primorskem. V vseh življenjskih neprilikah in težavah je rasel v njem umetnik, ki ga nasprotne sile niso mogle streti. V slovenskem slovstvu je težko najti književnika, ki bi bil napisal več kot France Bevk. Njegovi izbrani spisi, ki izhajajo pri Državni založbi Slovenije, so preračunani na 15 knjig; doslej jih je izšlo 8. Zbirko urejajeta pisatelj sam in France Koblar. Približno četrtnina Bevkovih spisov je posvečena mladini. Bevkove snovi so zgodovinske in sodobne, vse pa zrcalijo usode slovenskih ljudi, prikazujejo njih vztrajne borbe zoper tlačitelje, branijo človeško dostojanstvo in pravice zatiranih ter budijo upanje na boljše dni. Mnogi prištevajo k Bevkovim najboljšim delom njegov roman »Kaplan Martin Čedermač«, ki je v izbruseno leposlovno obliko odet prikaz boja med fašizmom in Slovenci ob Nadiži za njih narodno bistvo, ki se izraža zlasti v jeziku.

Jubilej Julija Betetta

Pred dnevi je praznoval 75-letnico rojstva znani operni pevec, glasbeni pedagog in sedanji rektor Akademije glasbene umetnosti v Ljubljani, Julij Betetto.

Po končani glasbeni akademiji na Dunaju je nadaljeval svojo pevsko kariero. Njegov glas so kmalu spoznala vsa večja evropska mesta, kjer je često gostoval. Svojo slavno in pomembno pot pevca umetnika je zaključil v Ljubljani, kjer se je posvetil predvsem pedagoškemu delu.

Misli ob praznovanju 40-letnice 10. oktobra 1920

Zopet se približuje dan praznovanja 10. oktobra 1920, ki ima letos poseben pomen, ker se praznuje 40-letnica. Za te priprave se ustanovljajo posebni odbori, koroški tisk opominja ljudi, razne organizacije tako imenovanih »domovini zvestih« pripravljajo vse, kar vse jim zdi potrebno v ta namen.

Vprašujemo se, ali bo prirejeno to praznovanje v znamenju miru med obema narodoma ali v znamenju narodnostne mržnje do malega naroda? — Čas nam bo pokazal, v kakšnem duhu; ali ne pozabimo tega, da danes ne živimo osamljeni in odtrgani od drugega sveta. Duh proslave se bo izkazal kot merilo, kot primera za zavedo Južnih Tirolcev, ne pozabimo tega! Ravno sedaj, ko si Avstrija prizadeva, da bi rešila vprašanje Južnih Tirolcev, bodo Italijani s posebnim zanimanjem spremljali vse dogodke bližnjega praznovanja. Tega se zavedajmo!

Toda v kolikor se jaz spominjam teh praznovanj, niso bile nikoli prirejene v znamenju prijateljstva do slovenskega naroda, nikoli v duhu pomirjenja, in ta duh narodnostne mržnje je bil vsejan že v šolah.

Rodil sem se v Borovljah in preživel tam svoja prva otroška leta. Moj oče, po rodu iz Prusije, je služboval pri firmi Kestag kot dopisnik, bil je zelo šolan in izobražen človek. Poleg mnogih evropskih jezikov je znal tudi arabsko, perzijsko in židovsko, prav tako tudi nekaj malega japonsko in hindustansko, poleg tega pa je bil dober matematik in fizik. Narodnostno sovraštvo mu je bil tuj pojem, v letih 1918 do 1920 so ga zelo spoštovali tudi pri jugoslovanskih vojni oblasteh. Moja mati je bila po rodu Poljakinja iz chorzowskega okraja, bila je dobra in prijazna do sosedov, vseeno katerega jezika, pomagala je v vsakem položaju, kolikor je le bilo v njenih močeh. Leta 1921 smo se preselili v Celovec in 1922 sem začel hoditi v šolo.

V šoli so bila vedno, kadar je prišel 10. oktober, predavanja; mnogo je bilo govorenj o bojih, o Slovencih, da so naši sovražniki, da so koroški Slovenci izdajalci domovine itd.; toda niso uporabljali besede »Slovenci«, temveč »Vindišarji«, in to s prezirom. Dobro se spominjam, kako sem, ko sem prišel v Borovlje na obisk, dejal materi: »Kaj vedno iščejo pri tebi ti Vindišarji?« Strogo mi je mati odgovorila: »Ne govori tako, to niso Vindišarji, temveč Slovenci, in kljub temu pošteni ljudje, čeprav govorijo drug materin jezik. Tako so ljudje kot jaz in ti; človeka ni soditi po materinski govoric, ampak po njegovem obnašanju.« Te besede svoje matere sem si dobro zapomnil in jih nisem pozabil tudi po njeni smrti.

Kadar mi je bila dana prilika, sem hodil na izlete v doline pod Karavanke in kasneje na Gorenjsko in vselej sem imel priliko spoznavati dobro srce slovenskega človeka. In kar se tiče teh praznovanj v nadaljnjih letih, posebno kasneje v gimnaziji, je bilo

navzočno pri njih le moje telo, a ne srce, ker ti hujškaški govorniki niso nikoli pokazali, da bi jim šlo za mir med narodoma v deželi. Nekateri od mojih šolskih tovarišev so mi odgovarjali, kadar sem jih vabil na izlet v Karavanke: »Pojdi sam, če že imaš rad te Vindišarje; kaj le iščeš tam?« Škoda, velika škoda, da je bilo zasejano seme sovraštva že v srca otrok, bili so naučeni, naj nimajo Slovencev za ljudi, ampak za živino, za manjvredno raso, za človeku le podobno bitje, ki ima pravico biti samo hlapec ali dekla, in nobene pravice do višje izobrazbe. Z velikim veseljem pa se spominjam raznih šolskih tovarišev slovenskega porekla, ki so danes na uglednih mestih na Koroškem. N. pr. moj sosed v šolski klopi je bil dr. Stanko Jelen, od drugih naj imenujem le č. g. Jakoba škofica, pokojnega Martina Šturma, padlega Ladislava Vunčka, Weissa iz Hodiš itd.

Kako bi bila siromašna koroška ljudska kultura, če ne bi bilo Slovencev! Poglejmo samo koroške narodne pesmi. Kadar poslušam n. pr. narodne pesmi iz Salzburga, iz Bavarke ali Gornje Avstrije, moram reči, da so njihove melodije zelo monotone v primeri s koroškimi pesmimi. Toda melodije koroških pesmi izvirajo, kar lahko spozna vsak nepristranski in glasbeno nadarjeni človek, iz slovenskega narodnega blaga. Sploh se nam predstavlja slovenska ljudska kultura kot del koroške ljudske kulture.

Spremljal sem križev pot Slovencev na Koroškem in v Sloveniji tudi med vojsko. Tedaj je nastal pravi pekel za Slovence, ker nasprotniki niso uporabili le nasilne asimilacije, kot v letih po prvi svetovni vojni, ampak so hoteli slovenski narod sploh izbrisati s tega sveta.

Leta 1942 sem službeno prišel v Kranj. Imel sem to mestece še od prej v dobrem spominu kot miren kraj, a že za Jesenicami sem opazil več prestrašenih obrazov slovenskih ljudi v vlaku. Pri izhodu s postaje v Kranju sem zagledal tako imenovani »oglas« vojaške oblasti, ki ga je podpisal SS-ovski general Roesener o ustrelitvi cele vrste Slovencev, osumljenih sodelovanja s partizani in o popolnem uničenju vasi Kokre. Cestna imena samo nemška, na pošti in drugod napisani: »Tu se govori le nemško!« Vsa javna mesta so imeli v rokah zagriženi bivši funkcionarji »Heimatbunda«, domačini Slovenci so postali pravi tujci v svoji lastni domovini. Neki Slovenec mi je rekel: »Vidite, tako ravnajo z nami. Čeprav nismo komunisti, nas tak pekel naravnost sili med partizane; če pa se zve, da smo bili skupaj s partizani, nam preti maščevanje od Nemcev. Kaj naj storimo?« In je še dejal: »Strašno bo maščevanje, če bo Nemčija poražena, ker vemo, kakšno usodo so nam dodelili.« Prerokoval je resnico. —

Po vojni je bilo videti, da se položaj Slovencev izboljšuje in da je premagan duh sovraštva, ki je izviral iz dobe nacionalnega liberalizma, ki so ga zastopali pripadniki

Schönererja. Dvojezična šola je bila porok, da se bodo otroci obeh rodov vzgajali v istih šolskih prostorih. Toda zopet so gotovi krogi, katerim je bilo dejstvo, da bodo njihovi otroci sedeli skupaj s slovenskimi otroki v isti šolski klopi, skupno z vindišarskimi otroki, trn v peti in ni jim bilo do pomirjenja, temveč je prišlo do znanih odjav od slovenskega pouka, do slučaja, ki sliči onemu v ameriškem mestu Little Rock. (Tam belci ne puste svojih otrok v šolo s črnici, čeprav so pred postavo vsi državljani enaki. Op. ured.) Ne sme se žigosati take dogodke v Ameriki in jemati v zaščito črnice, če se enako ravna v lastni domovini!

Treba pa je omeniti še neko žalostno dejstvo posebne vrste. So na Koroškem ljudje slovenskega porekla, ki se tega sramujejo in se imajo za »super Nemce«. To so tisti žalostni posebniki, potomci dveh narodov, ne pičič ne miš, ki se trudijo na vse načine, da bi zrasli v oči vladajočega naroda. Takšno tragiko vidimo tudi pri tako imenovanih »mesticih« (meščanci belih in indijanskih staršev; op. ured.) v Južni Ameriki, ki se surovo obnašajo do čisto krvnih Indijancev, ker hočejo, da bi jih imeli za belce. In ljudi take vrste je na Koroškem dovolj, ki hočejo ustvariti poseben narod »Vindišarjev«, Nemcev slovenskega materinskega jezika. Komedija, in nič drugega! Kateri Nemec bi n. pr. na Poljskem dejal, da je on Poljak nemškega materinskega jezika! — Toda na Koroškem se uporablja staro pravilo: Divide et impera (Deli in vladaj)!

Naj bi služila za zgled usoda sudetskih Nemcev v teku zgodovine! V avstro-ogrski monarhiji so predstavljal vladajoči narod na češki zemlji. Čehi so bili v njihovih očeh le manjvredna rasa, ljudje, sposobni le za nižja dela, brez pravice do višje izobrazbe. Ko je prenehala avstrijska vlada, se

sudetski Nemci niso prilagodili novemu stanju in niso iskali poti do sporazumljenosti s Čehi. Čehi, ki so bili v očeh velenemških oblastnikov le še kandidati za asimilacijo, so se branili, in to s polno pravico. Vemo, kaj so govorili nekakšni »učitelji zgodovine« v šoli, da morata slovska trnja v nemškem mesu, Čehi in Poljaki, izginiti, in vemo, kako strašno je usoda plačala milo za drago brez razlike, kdo je kriv ali nedolžen; sedanji rod je moral plačati strašen račun za grehe prednikov. Zavedajmo se dejstva, da so bili Slovani prej na češkem ali poljskem ozemlju, Nemci so se šele kasneje priselili, prav tako tudi na Koroškem! Poglejmo posledice takih poskusov »asimilacije«: kje so ostali slovanski narodi kot Poljaci, Pomorjani, Mazurjani itd.? Rodomor je divjal skozi stoletja v vzhodni Evropi, germanizacija je bila popolna, a prav tako sedaj tudi reslavizacija. Zgodovina je zelo dobra učiteljica, le gotovi krogi nočejo nič vedeti o tem, valjogo krivdo na druge in je ne iščejo pri sebi.

Ob teh in podobnih mislih se bližamo dnevu proslave. Ne vemo, kako bomo prebili te dni; toda naj bi se ne pozabilo, da se sedaj, ko se toliko govori o združenju Evrope, nudi prilika, da se izkaže, v koliko je namerna resna tudi glede na pripadnike slovanskih narodov. Naj se končajo sanje o »Herrenvolku« v Evropi, ker zanje ni več prostora, dokler je čas za to. 10. oktober naj ne bo dan zmage enega naroda nad drugim, temveč dan obnove odnosov med Korošci nemškega in slovenskega materinskega jezika v duhu prijateljstva in spoštovanja narodnega značaja slovenskega naroda na Koroškem!

Dr. I. Heyer

Stoletnica Kocenovega atlasa

V teh dneh bi se morali spomniti štajerskega Slovenca, Blaža Kocena (ki so ga prekrstili v Blasiusa Kozenna) in ki se ga gotovo spominjajo starejši Slovenci, ki so se v šoli z njegovimi atlasi seznanjali z domačim in tujim svetom.

Blaž Kocen je bil rojen 24. januarja 1821 v vasi Zgornja Ponikva pri Celju. Gimnazijo je obiskoval v Celju, maturiral pa je na akademski gimnaziji v Gradcu. Teologijo je študiral v Celovcu, v mašnika pa je bil posvečen v St. Andražu, kjer je bil takrat sedež lavantinske škofije. Na Dunaju je diplomiral in opravil z odliko profesorski izpit iz naravoslovnih znanosti. Bil je profesor v Ljubljani in v Gorici, od l. 1853 dalje pa v Olomucu na Češkoslovaškem.

Točno pred 100 leti je Blaž Kocen izdal svoj prvi »Zemljepisni atlas za ljudske šole« pri Edvardu Hölzelu v Olomucu. Leto kasneje je izšel njegov »Zemljepisni šolski atlas«, ki bo prihodnje leto v isti založbi na Dunaju doživel svojo 85. naklado. Jedro Kocenovega atlasa so uporabljali v Nemčiji, Franciji, Angliji, v Združenih državah, na Turškem, v Izraelu in na Nizozemskem.

Zaradi šibkega zdravja je bil Kocen pred-

časno upokojen. Umrl je 29. maja 1871 na Dunaju. Pokopan pa je na pokopališču Hernalis.

Kocenovo ime, čeprav popačeno, živi v njegovih delih dalje, le redki avstrijski znanstveniki priznavajo, da je bil Slovenec. Slovenci pa smo nanj kar skoraj pozabili.

»KAJ JE KNJIZNICA BREZ SV. PISMA?«

Ameriška časnikarica Naomi Barry poroča v časopisu »New York Herald Tribune« o svojem potovanju po Jugoslaviji med drugim tudi tole:

— V Ljubljani, kjer je bilo tiskano prvo sv. pismo že leta 1584., je naznanilo tamkajšnje bogoslovje novo izdajo sv. pisma, ki naj bi po mnogih letih v več zvezkih spet izšlo. V kratkem času so dobili 45.000 prednaročil. Večinoma so bili ti prvi naročniki kmetje, ki pa so razočarani na tem, da nova knjiga ni bila opremljena s slikami, knjige vrnili ali jih prodali naprej. Posebno med izobraženci se je pojavila kar strast za zbiranje svetopisemskih knjig. Neki jugoslovanski časnikar je označil položaj z besedami: »Sem komunist, ampak kaj je knjižnica brez sv. pisma?«

FRAN ERJAVEC:

287

KOROŠKI SLOVENCİ

(III. del)

Prav svojevrstno so uredili Francozi skrb za mladoletne. Zanje so postavljali posebne »rodbinske svete«, sestavljene iz sorodnikov mladoletnega, predsedoval jim je pa mirovni sodnik. Ti sveti so odločali o vseh zadevah mladoletnega, a en član je upravljal njegovo imetje. Država ni prevzemala za to upravo nobene odgovornosti, toda nedoletni je po dosegli polnoletnosti (t. j. s 25 letom) varuha lahko tožil za morebitno škodo.

Obenem z uveljavljanjem Napoleonovega zakonika je postala obvezna tudi registracija vseh listin kakršnega koli značaja in je bilo treba plačati za registracijo posebne takse. Neregistrirane listine niso imele nobene pravne veljave (n. pr. dolžna pisma, oporoke itd.). Za vsa koroška provinca je bil osnovan v Beljaku poseben hipotekarni urad, pri katerem je bilo treba registrirati vse hipotečne listine (tudi prejšnje iz starejših zemljiških knjig). — Za notarje so pripuščali izprva vse, ki so bili večji sestavljanja listin, pozneje so pa uvedli zanje posebne izpite. Veljavne so bile le listine, sestavljene pri notarjih. Pri beljaškem tribunalu je bil notar neki J. Röchlitzer.

Največje neposredne važnosti za naše slovensko ljudstvo je bilo pa seveda stališče, ki so ga zavzemali Francozi nasproti kmečkemu podložništvu. Kakor vemo, je v Franciji že revolucija korenito pomedla s fevdalizmom in s kmečkim podložništvom (1789) in tudi Napoleon sam je bil najhujši nasprotnik podložništva, zato so imeli Francozi po vseh deželah največje težave ravno s plemstvom. V vseh deželah, ki jih je on zavojeval, je namreč

skušal čimprej odpraviti tudi vse podložniške vezi. Francozi so tudi v Iliriji dobro vedeli, da se morejo opirati pravzaprav predvsem na široke ljudske množice in zadnji ilirski guverner Fouché je dne 3. X. 1813 celo izrečno pisal svojemu cesarju: »Samo veliki gospodje žalujejo v Iliriji po avstrijski oblasti« (precej ilirskega plemstva se je zato tudi preselilo v Avstrijo). Toda navzlic temu se je francoska uprava ves čas dobro zavedala, da je njen položaj vendarle v veliki meri odvisen od plemstva, zato je tudi iskala neke srednje poti med zemljiškimi gospodi in podložniki. Glede na to je generalni intendant Dauchy že takoj po sklenjenem miru razglasil, da naj vsakdo plačuje »gospodnje davke (t. j. davke v blagu) inu vse cesarske inu gosposkine plačovanja po stari navadi inu verstj svoji lastni gosposki ob pravim času brez izgovora«. Tistim, ki bi se ne ravnali po tem ukazu, je zagrozil z ostrimi kaznimi. — Že l. 1810 so pa ukiniteli vse uprave državnih veleposestev (domen), stavbe in zemljišča pa oddali v zakup.

Vidnejši korak dalje je storil potem šele osnovni dekret iz l. 1811. Ta je v § 250. določal, da bodo dobile z novim letom 1812 tudi v Iliriji zakonsko moč vse na Francoskem veljavne postavbe. Če bi bilo to izvršeno, bi moral biti torej že tedaj tudi naš kmet rešen vseh dotedanjih podložniških vezí. Toda § 252. je potem le na kratko označil pogoje in omejitve zemljiške odveze. Tam je bilo pa rečeno, da »samo le rabote strogo osebnega značaja so odpravljene brez odškodnine. Pravice, bodisi tudi fevdalnega značaja, izhajajoče iz nekdanje prepustitve zemljišča, so odkupljive«. Tako je bila torej brez vsake odškodnine odpravljena tista osebna ali vprežna tlaka, ki jo je bil že cesar Jozef II. (1783) omejil samo na 12 dni v letu, še nadalje so pa ostale v veljavi vse druge, v urbarijih zapisane dajatve in služnosti podložnikov njih zemljiškim gospodom, vendar so se mogle spo-

razumno odkupiti. Generalni komisar za pravosodje je izdelal potem že tudi podrobni načrt za taka odkupovanja; ta pa ni bil nikoli izdan, zato je ostalo še nadalje pri starem. Ker so torej pričakovali naši kmetje glede na zgoraj navedeni § 250 mnogo več, je zavladalo med njimi precejšnje razočaranje in razburjenje ter dajalo tudi mnogo povoda za hujskanja (zlasti na Dolenjskem in na Tržaškem), posebno ker so nekateri intendanti celo grozili, da bodo kmete tudi s silo prisilili k izvrševanju njih urbarialnih dolžnosti. Toda zaradi premajhne jasnosti zgoraj navedenega § 252 je potem guverner Bertrand vendarle odredil, da so bili odslej tudi gostiči oproščeni tlake 12 dni v letu, ki so jo morali dotlej opravljati za hiše, v katerih so stanovali, obenem je pa tudi vsem podložnikom znižal dotedanje urbarialne dajatve za eno petino, a tistim, ki so se branili plačevati tudi preostale 4/5, je zapretel, da bo »terjan in prisiljen tudi z eksekucijo k svoji dolžnosti in vsaka kresija ima oblast mu vojake v hišo poslati«. Za ostale dajatve si je pa moral zemljiški gospod v smislu dekreta z dne 10. VII. 1810 pridobiti hipotekarne pravice, če jih je hotel izterjati.

Kakor torej iz navedenega pregleda razvidimo, so se Francozi jako obotavljali tudi v Iliriji kratko in malo odpraviti vse dotedanje podložniške odnošaje. Že v II. delu te zgodovine sem ponovno poudaril, da je bilo pri nas to vprašanje izredno zapleteno, zato so Francozi z njim odlašali. Ravno precejšnja ohranitev starega fevdalnega sistema pa je bila tudi poglavitna ovira za uvedbo francoskega upravnega sistema in n. pr. skoro izključeno osnivanje svobodne kmečke občine. Res je pa seveda tudi, da Francozi nikoli, prav do današnjega dne niso imeli pravega razumevanja za krajevne samouprave, kakršno imajo n. pr. Angleži, temveč je bil njih ideal od nekdanj državnih in upravnih centralizem.

(Dalje prihodnjič)

ST. JANŽ V ROŽU

(† Ana Štih)

V soboto dopoldne smo spremljali k večnemu počitku Ano Štih, pd. Šlemcova Nani, na šentjansko pokopališče. Po kratki boleznii je spravljena z Bogom mirno zapala pretekli četrtek popoldne.

Širom Roža in še naprej so bila pred desetletji znana Šlemcova dekleta po svoji zvesti vdanosti Bogu in narodu. Pri Šlemcovi hiši se je v tistih časih zbiralo vse, kar je sodelovalo pri duhovni obnovitvi po vojni razrahljanega versko-kulturnega življenja v tem delu Koroške. Pod streho gostoljubne Šlemcove hiše so bili številni tečaji duhovnih vaj za različne stanove in razni versko-kulturni tečaji. Vse to je bilo mogoče, ker so bila Šlemcova dekleta z vso pripravljenostjo za »katoliško stvar« na mestu.

Poleg rajne Šlemcove Mojci, ki je umrla že pred 28 leti, je pri tem požrtvovalnem delu največ sodelovala njena sestra Nani. Ko pa je prišel v št. Janž za župnika č. g. dr. Lučovnik, je dobra Nani stopila v službo v župnišče in tam ostala skoro 20 let kot kuharica.

Skozi ves ta čas je bila vsa v zvesti službi župnišču in župnijski cerkvi. Tudi je bila njena velika skrb razpečevanje katoliškega tiska, zlasti »Nedelje«. Da »Živi rožni venec« že skozi desetletja vrši svoje apostolsko molitveno poslanstvo med šentjanskimi ženami, je predvsem njena zasluga; tudi Tretjemu redu sv. Frančiška je ostala zvesta do smrti. Svojo skrb za lepoto farne cerkve je še podvojila, odkar se je pred leti umaknila zopet na svoj rojstni dom k Šlemcovim in prav pri čiščenju cerkve za letošnje Marijino pranganje se je toliko prehladila, da njena izčrpana narava ni več zmogla akutne gripe. Zares, v znamenju zveste službe Cerkvii je potekalo vse njeno življenje in v tej službi je to plemenito življenje tudi zamrlo.

Pogrebno sv. mašo in opravila za rajne je opravil č. g. Jožef Štih, župnik iz Bilčova, ki je rajni bil rodni bratranec, ob asistenci dekana msgr. dr. Hornböcka, župnika Kuchlinga in dr. Polanca. Domači č. g. župnik pa se je z besedami hvaležnosti poslovil od dobre, plemenite in požrtvovalne Šlemcove Nanije.

Naj ji bo Gospod dobron plačnik za njeno bogoslužno življenje; naj počiva v miru! Zelo prizadetim sorodnikom naše iskreno sožalje!

LOGA VES OB VRBSKEM JEZERU

V bolnico k Elizabetinkam v Celovec je moral naš dušni pastir č. g. Franc Repnik. Dobil je precejšnjo oteklino na obrazu, posebno nos je bil zatečen. Bržkone je bila infekcija. Sedaj se je stanje že precej zboljšalo, tako da pričakujemo v kratkem njegov povratek v župnijo. To želimo vsi iz srca.

V tej bolnici je tudi duhovni svetnik č. g. Josip Dobernik, župnik v Glinjah. Tudi temu gospodu se zdravstveno stanje zboljšuje in mu želimo v kratkem popolno zdravlje, saj ga ne potrebujejo samo njegovi župljani, ampak tudi bralci »Nedelje«; posebno bolniki težko čakajo na njegove članke.

Dne 4. t. m. je obhajal naš Maksej Kakl 40-letnico življenja. Za to prilikó so se polnoštevilno zbrali naši pevci z več prijatelji v gostilni »Fritz« ob jezeru, kjer so počastili svojega predsednika pevskega društva. Zapeli so mu več naših lepih pesmi. Poslušali smo jih radi ne le domačini, ampak tudi navzoči tujci so s ploskanjem dokazali, da jim je petje bilo všeč. Naš slavljenec Maksej je že od mladih let dober uradnik bolniške blagajne. S svojo navzočnostjo ga je počastil tudi bivši ravnatelj bolniške blagajne, g. Just.

Makseju želimo, da bi bil še dolgo zdrav in čil ter da bi še nadalje pomagal z navsveti našemu ljudstvu, kar je doslej vedno rad delal.

SELE

(Visok obisk)

Izredno visok obisk so doživele Sele v nedeljo 4. septembra. Indijski duhovnik dr. Ciriak Kunachery, ki je pred leti na Koroškem pel novo mašo, je obiskal svojega duhovnega očeta Janka Olipa, pd. Užnika in Kališnika. Ni pa prišel na obisk sam, marveč tudi njegov škof dr. Thomas Tharayil iz Kottayama v provinci Kerali v Indiji.

V spremstvu mil. g. kanonika Zechnerja sta indijska gosta v soboto zvečer prispela v Sele in po kratkem obisku v cerkvi odšla h Kališniku, kjer sta prenočila. V nedeljo se je ob 10. dopoldne prevzvišeni pripeljal k cerkvi, kjer ga je pričakovala velika množica. Pevski zbor mu je zapel dobrodošlico, nato sta ga pozdravila v la-

Pri nas na Koroškem

tinskem jeziku kanonik Zechner in v odsotnosti domačega župnika kaplan g. Matko.

Prevzvišeni se je ganjen zahvalil; njegove besede je mil. g. kanonik zbranim pretolmačil.

Sledila je sv. daritev, ki jo je škof opravil po sirskega obreda, na oltarju ob vhodu cerkvene lopice. Med mašo se je glasilo ljudsko in zborna petje.

Tudi pri večerni pobožnosti je visoki gost sodeloval ter opravil sv. mašo še v ponedeljek. Zelo mu je ugajalo slovensko petje. Trajen spomin na ta izredni obisk

čamo na vse Selane, domače in one, ki so se iz Sel kamorkoli preselili, pa tudi druge dobrotnike po širnem svetu, za dobrohotne prispevke.

SVEČE

Ko so pretekli teden pri Ukelnu pobirali repo — kot po domače pravimo krompirju — je ena izmed žen našla med prstjo svetel, okrogel predmet. Ogledala si ga je, nataknila na prst in šele na koncu nje je šaljivo dejala: »Nekaj sem našla. Če je zgubila katera izmed vas, ki pobirate,

Starši, ki želite dati svojemu sinu ne le dobro gospodarsko izobrazbo, ampak predvsem tudi dobro vzgojo, morete poslati svojega sina le v

KMETIJSKO ŠOLO V TINJAH

Pohitite s prijavo na naslov: B. Bildungshof, Tainach.

Pouk se začne po Vseh svetih.

Priporočajte to šolo tudi drugim!

bodo ohranile njegove vrstice, ki jih je zapisal v farno spominsko knjigo.

Cerkev zidamo!

V teku let je zadeva zidanja večje cerkve tako dozorela, da smo z delom pričeli.

Zidarska dela je prevzelo stavbno podjetje Ernst Sztriberny iz Ribnice. Upamo, da bo še to jesen stavba v surovem stanju pod streho.

Po načrtu dipl. arhitekta Oswalda bo stavba imela veliko in manjšo dvorano, stanovanje s pritliklinami, zgoraj pa cerkev v velikosti 28 x 13 metrov.

Da bomo zmogli velike stroške, se obra-

ji bom dala; če pa kdo drugi, mi bo moral dati najdenino.«

Ker Mojci brez očal težko bere, je domača hči prebrala v prstan vrezani črki RR in letnico 1935. Najdeni predmet je bil poročni prstan njene mame. V njem so vrezane očetove začetne črke (Rudolf Ratz) in leto poroke. Ukelnova gospodinja Mici je od veselja kar objemala Mojco Fantur. Mici je bila pred petnajstimi leti prstan izgubila v hlevu in ga kljub iskanju tam ni več mogla najti. Verjetno je z gnojem zašel na polje in po res srečnem naključju prišel lastnici v roke ravno za srebrno poroko.

Zaletelova mama v Št. Vidu je umrla

Vidu, je zopet pomagala ljudi in druge stvari spravljati čez, pri njej so premnogi dobili hrano, prenočišče, dober nasvet. Na stotine paketov je poslala v Dachau. Pri njej se je neprestano vršil čudež in je sama večkrat rekla: »Čim več razdamo, več imamo. Če bomo še več dali, nam zato nikoli ne bo nič manjkalo.«

Bila je zelo družabna, zato je bilo na domu veliko obiskov in ob nedeljah polna hiša gostov. Rada je potovala po svetu, rada hodila v gledališče, rada brala, bila sprejemljiva za novo in praktično, znala je svetovati. Bila pa je obenem globokoverna. Vsak dan je šla k sv. maši in sv. obhajilu, vsa leta izpolnjevala prve petke in prve sobote in večkrat je hodila na romanja. Družinska molitev se je v njeni družini opravljala redno, pa naj je bil pri hiši kakršen koli obisk. Njena vernost je bila prikupna, da je več verskemu življenju odujnih s prijazno in pravo besedo spravila k zakramentom.

Ni čudno, da je bil njen pogreb v nedeljo, 18. t. m., tako lep in ganljiv. Od vseh strani je prihitelo ogromno ljudi k »Zaletelovi mami«, da bi ji iz hvaležnosti darovali svoje molitve in jo zasuli z rdečimi rožami. Zadnjikrat so jo nesli v domačo cerkev, njen drugi dom, za katero je toliko žrtvovala, da je bila njena duša deležna največje dobrote: daritve sv. maše.

Pogrebne obrede je opravil ljubljanski škof Anton Vovk v spremstvu domačega župnika in še sedmih duhovnikov. V prekrasnem nagovoru je škof dejal, da je bila rajnica mati veselja in žalosti in da je prav na praznik Marije sedem žalosti začela bojevati smrtni boj. Nobena mati ni tako zaslužila imena »mama« kot ona, ker ni bila mati le svojim otrokom, ampak nam vsem in zlasti revežem, ki so se k njej zatekali. Povedal je, kako veliko je pomagala Cerkvi, duhovnikom in potrebnim. Ob njegovem govoru so bile solzne oči vseh navzočih.

Zadnja leta si je poleg srečne smrti najbolj želela, da bi mogla še enkrat obiskati svojega sina na Koroškem, pa ji ni bilo dovoljeno. V življenju, in posebno v trpljenju, je vedno ponavljala: »Kakor je božja volja! Da se le v nebesih vsi skupaj snidemo!«

Naj ji bo Bog sam veliki plačnik in naj nam nakloni še veliko takih mater!

Zlata maša Marka Kranjca v Rimu

Kapela č. šolskih sester na Via dei Colli, kjer se že izza vojnih časov zbirajo k nedeljski službi božji rimski Slovenci ter tisti, ki pridejo po opravkih v »večno mesto«, ni mogla sprejeti preteklo nedeljo vseh obiskovalcev, ko je pristopil k oltarju č. g. Marko Kranjc, duhovnik lavantinske škofije, da se ob 50-letnici mašništva zahvali Bogu za izkazane milosti.

Jubilant je doma iz fare Sv. Peter pri Mariboru. Po dovršeni srednji šoli in bogoslovju v Mariboru je bil pred 50 leti po svečen v mašnika in je v domačem kraju zapel svojo prvo novomašniško glorio.

Prva leta je mladi duhovnik prebil v dušnem pastirstvu ter se posvečal vzgoji mladine. Tako je bil njegov učenec v ljudski šoli sedanji mariborski škof, prevz. dr. Maksimilijan Drževnik. Kasneje je g. Kranjc študiral še pravo in se posvetil javnemu delu. Postal je splošno znan in priljubljen javni delavec v Sloveniji in bil ponovno izvoljen za državnega poslanca.

Bil je prvi duhovnik v lavantinski škofiji, ki si je nabavil motorno kolo, za tiste čase nekaj nezaslišanega.

Predvsem pa je jubilar vedel, da le vztrajno podrobno delo rodi s časom velike in trajne uspehe. Bil je neumorno delaven in lahko bi rekli, da je bilo njegovo vodilo: »Zmo do zrna pogača, kamen do kamna palača«. Postal je desna roka pokojnega voditelja Slovencev, dr. Antona Korošca in je na Spodnjem Štajerskem ustvaril trdno politično organizacijo. Pri tem pa jubilar ni nikdar niti za trenutek pozabil, da je predvsem duhovnik. Marljivo je spovedoval, pridigal in maševal, posebno rad pa je pomagal v dušnem pastirstvu povsod, kjer je bilo najbolj treba. Tudi v svojem javnem delovanju se je vedno ravnal po katoliških načelih, kot je poudaril slovesni pridigar msgr. Janez Belej. Spoštovali in cenili so ga vsi, prijatelji in nasprotniki. Med mašnimi gosti smo opazili poleg č. g. patra Prešerna, generalnega asistenta Družbe Jezusove, msgr. Jezemika, podrektorja papeškega zavoda Propaganda Fide, in mnogih drugih odličnih duhovnikov, tudi odvetnika dr. Miloša Vauhnik, nekdanjega predsednika liberalnoapredne stranke v Mariboru.

Duhovno in telesno čilemu jubilarantu čestitamo in kličemo: »Še na mnoga leta!«

Redovna preobleka v Rimu

Rim, v začetku sept.

Ko so bile v teh dneh oči vsega sveta obrnjene v Rim, kjer so se vršile velike olimpijske igre in tekme, nas je nekaj koroških Slovencev šlo na romanje v večno mesto. Nismo šli seveda zavoljo olimpiade, ampak da smo prisostvovali slovesnosti preobleke mladih deklet, ki so prejele na dan Marijinega rojstva redovno obleko naših sester v materini hiši na Farnezinski cesti v Rimu, ne daleč od velikega italijanskega narodnega stadiona za olimpijske igre.

Medtem ko so svetovni prvaki tekmovali pred množicami gledalcev za zlate in srebrne medalje — po besedah sv. Pavla, ki pravi, da tekajo za minljivi venec zmage —, je v samostanski tišini prijazne kaple začelo duhovno tekmo z redovno preobleko četrto mladih dekliških duš, z odločno voljo, da prejmejo nekoč neminljivi venec večne zmage.

Iz Koroške sta prejeli redovno obleko: Traudi Vodiunik iz Vogrč — sedaj s. Monika, in Lizika Lampl iz Žvabeka — sedaj s. Rozalija.

Nepopisno ginljiva je bila slovesnost preobleke za vse prisotne, zlasti za nas, bližnje sorodnike teh deklet.

Naslednjega dne, 9. septembra, pa je sedem lanskih novink potegalo prve časne obljube za eno leto — med temi tri Korošice.

Vsem tem mladim redovnicam želimo, da bi bila njih tekma v korist in dobrobit tudi našemu narodu, da bi po darovanem življenju prejele zasluženi venec neminljive slave.

Koroški romarji smo si ogledali pod vodstvom sester še neštete krasote in znamenitosti mesta Rima. Bili smo tudi v splošni avdienci pri sv. očetu v Castel Gandolfo. Kako smo bili presrečni, ko so nas sv. oče v svojem pozdravnem govoru tudi omenili.

Meni, najmlajšemu romarju, pa je ostalo vmes še celo časa, da sem si ogledal veličastne olimpijske igre.

Z najglobljimi vtisi za duha in srce smo zapustili večno mesto Rim in dnevi, ki smo jih tam preživeli, nam bodo ostali nepozabni.

ŽIVAL IN SNAGA

Znan je živinorejski pregovor, ki pravi, da je dobro snaženje živine polovica krmiljenja. Razne izkušnje potrjujejo, da je to popolnoma res. Vendar pa je še dosti živinorejcev, ki se tega ne zavedajo in polagajo na snaženje živali vse premalo važnosti.

Poleg dobre krme in primernih hlevov, je za dober razvoj živine nujno potrebno, da pravilno negujemo živalsko kožo. Temeljito snaženje kože je pri vseh živalih neobhodno potrebno, in sicer ne samo zaradi tega, ker je dobro očiščena žival lepša za pogledati, ampak tudi zato, ker je čistost kože za ohranitev zdravja nujno potrebna. Koža ni samo zato tu, da pokriva in varuje živalsko telo pred različnimi zunanjimi vplivi, temveč ji pripadajo še razna druga opravila, ki so za zdravje in delovanje živalskega telesa precejšnjega pomena. Koža urejuje zlasti živalsko telesno toploto. Skozi kožo žival tudi diha; to dihanje se vrši podobno kakor s pljuči, vendar seveda v manjši meri. V koži so posebne žlezice, tako zvane znojnice in lojnice. Po znojnicah se izločuje iz kože znoj, po lojnicah pa loj. Loj ali maščoba iz lojnic pa ohranja in napravlja dlako svetlo, kožo pa voljno in mehko.

Na koži se izceja telesni znoj in z njim se sprimejo na koži izcedila iz lojnih žlez, potem telesne luskinje, prah in druga nesnaga; vse to pa napravlja na koži umazano maščobno prevleko, ki ovira delovanje kože in ne pusti svežega zraka skozi kožo v telo. Obenem pa ta prevleka na koži zmanjšuje tudi občutljivost kože in povzroča vnetje na koži, nadalje pospešuje razna okuženja in nudi raznemu mrčesu ugodno priliko, da se lepo nemoteno razvija.

Razna nesnaga onemogoča izločujoče delovanje kože, ker zamaši lojnim žlezicam ustja, prav tako ovira izstop različnim izločbam iz lojnih in znojnih žlez in tako vpliva zelo slabo na celo telo. Obenem se začne ta nesnaga razkrajati, kar pa povzroča občutek srbenja. Treba se je le spomniti, kako neprijeten občutek ima človek, če pride prah na znojno kožo in kako hitro nas to prisili do umivanja in brisanja. Kar pa človeku dobro de, tudi živali ne bo škodovalo.

Žival, ki ni redno snažena, nima nikdar pravega počitka in miru. To pa zelo slabo vpliva tudi na delovanje drugih organov, kakor na pljuča, prebavila in srce. Z rednim snaženjem pa odpravimo vse takšne in podobne nedostatke ter pripomoremo k temu, da koža lahko vrši svojo važno nalogo.

Iz vsega navedenega je dovolj jasno razvidno, da je pravilno delovanje kože zelo važno in velikega pomena za zdravje živali. Pravilno pa deluje koža le tedaj, če jo ohranimo vedno čisto in snažno, zato pa jo moramo vedno primerno negovati. Zavedati se moramo tega, da imajo živali že v sebi nagib za snažnost; najboljši dokaz za to nam nudi razna divjačina. Prav tako opazujemo tudi pri oni goveji živini, ki je zunaj na paši, da se vedno snaži s svojim raskavim jezikom in je vsled tega navadno zelo čista.

Vse drugače pa je z živino v hlevu, kjer nima dovolj prostora na razpolago. Poleg tega pa hleve tudi dostikrat premalo sna-

žimo in tako se nabira v njih razna nesnaga, katere se živina ne more ubraniti in ki ji zelo škoduje. Žival si sama ne more veliko pomagati, ker se zaradi pretesnega prostora ne more zadostno gibati in obračati. Tu pa je nujno potrebna skrbna roka gojitelja.

Kako čistimo živino?

Za snaženje živine potrebujemo krtačo (ščet) in čohalo. Najboljša je krtača iz svinjskih ščetin. Krtačo je najbolje vleči v smeri dlake in sicer tako dolgo, da postane koža gladka in snažna.

Prah, ki se nahaja na živalski koži, odstranimo s krtačo; nadalje odstranimo razne nesnažne snovi, ki se oprimejo kože, ko žival leži, izločen in posušen znoj in razen mrčes, ki bi se sicer naselil na živalski koži in nadlegoval žival.

Nekateri živinorejci rabijo čohalo kot edino orodje za snaženje živine. Vendar pa moramo upoštevati, da z ostrim čohalom ranimo žival, tako da je vsa koža polna majhnih ranic. Bolje je, da nam čohalo služi le v toliko, da ob njem krtačo očistimo. S čohalom snažimo nalahko le živali z močno in debelo kožo, nikdar pa ne živali z nežno kožo. Razno umazanost, ki se

sprime in prisuiši na dlako in kožo, moramo najprej razmehčati z mlačno vodo in šele nato odstraniti. Po nogah ne smemo nikdar drgniti s čohalom, ampak samo s krtačo. Očistiti moramo vso kožo in ne samo posameznih delov. Snažiti pričnemo na zgornjih delih in ne narobe, ker bi sicer padala nesnaga na že osnažena mesta.

Živina, katere redno ne snažimo, zelo trpi. Prah in razen mrčes povzročata močno srbenje kože. Živina se zaradi tega drgne, kakor pač le more, da bi se znebila te nadloge. S prahom in drugo nesnago se zadelajo in zanašajo kožne luknjice, znojnice in lojnice, kar močno ovira pravilno delovanje kože.

Snažiti moramo vso živino, brez razlike na njeno starost. Snaženje delovnih volov, ki so močno potni ali pa od dežja mokri, moramo vršiti slično kakor pri konjih. Vodo moramo dobro izžeti, nato pa žival s slamo do suhega odrgniti in nazadnje pokriti. Pravo snaženje s krtačo pa izvršimo šele, ko je koža popolnoma suha.

Žrebeta čistimo z mehko krtačo in krpo. Snaženje kože pri žrebetih je prav tako potrebno kakor pri odraslih konjih.

Ves trud, ki ga imamo s takim poslom, nam bo bogato povrnjen. Dokazano je, da vpliva pravilno čiščenje kože zelo dobro na mlečne žleze in da daje taka krava, ki je dobro čiščena, več mleka kot pa ona, ki je sploh ne čistimo.

Trgovski zastopnik je v hiši

Nekaj besed o stvari, o kateri je vredno govoriti

Razne iznajdbe so napravili ljudje sebi v prid, da si z njimi lajšajo življenje. Med temi iznajdbami so mnogi stroji in potrošni predmeti za kmeta in kmečko ženo.

Vse te tehnične iznajdbe morajo biti seveda tudi podeželskemu prebivalstvu dostopne. Zato jih ne razstavljajo samo v trgovinah in na sejnih, ampak jih ponujajo tudi trgovski zastopniki od hiše do hiše.

Tako obišče tak trgovski zastopnik kmeta, mu pokaže vrsto prospektov in vzorcev blaga, ki ga izdeluje tvrdka, katero zastopa. Seveda ne opisuje zastopnik le tehnične konstrukcije, temveč še prav posebno poudarja strojevo zmogljivost in prednosti z namenom, da ga spravi v promet, da ga proda. Na žalost se v tem oziru marsikateri zastopnik poslužuje metod, ki se jih ne da označiti za strokovno neoporečne. Često se sklicujejo taki zastopniki na priporočila raznih uradov in ustanov, govorničjo o javnih dokladah in podobnem, samo da kaj prodajo.

Vendar pomnite eno: vseeno je, kaj je tak zgovorni zastopnik govoril in obljubljal, velja le tisto, kar stoji na dobavnici in kar je naročnik podpisal. V trenutku, ko je dobavnica podpisana, je kup storjen. Vsako naknadno obžalovanje, vsi naknad-

ni izgovori: »Saj nisem imel časa, da bi stvar lahko temeljito premislil,« in podobno, ne zaleže. Kajti nihče ni prisiljen, da kupi nekaj, česar ne mara, ne potrebuje ali ne more plačati.

Zastopniku lahko na miren način in vendar odločno rečete, da dobavnice ne marate podpisati. Na ta način je stvar urejena in vam se ni treba bati nobenih mučnih posledic. Če pa ste dobavnico enkrat podpisali, je treba kupno pogodbo izpolniti, k čemur vas lahko sodnijsko prisilijo in imate še stroške za razpravo na vratu.

Zato naj vsakdo, vsak gospodar in vsaka kmetica, preden podpiše dobavnico najprej natanko premisli, kaj mu ponujajo, če to odgovarja njegovim potrebam in seveda, če stvar lahko plača. Lahko si izgovorite tudi nekaj časa za premislek in se med tem časom dodobra pozanimajte o kakovosti in pripravnosti ponujenega blaga.

Kmečko zastopstvo, kmetijska zbornica, in okrajne kmečke zbornice nudijo vsakemu kmetu glede tega stvarna, nepristranska in brezplačna pojasnila.

Pomnite zato še enkrat: **Preden podpisem dobavnico, premislil, se pozanimam in šele nato kupim in podpišem!**

Priznано domače seme

Pod nadzorstvom Koroške kmetijske zbornice so letos pri nas razmnoževali seme pšenice, rži, ječmena, ovs, krompirja in ogrščice ter oljne repice. Koroška semenarska zadruga najbolj razmnožuje ozimno pšenico sorte dr. Lassers Dickkopf, Drauhofner Kolben in Austro Bankut. Od jare pšenice pa razmnožujejo pri nas sorte Kärntner

Frucher, Kärntner Grannen in Kärntner Kolben. Priznanja kažejo, da bo pomladi dovolj semenja jare pšenice. Manj pa bo semenja za ozimno rž, ker na Koroškem jare rži za seme ne razmnožujejo in ker je bilo priznanega le malo semenja ozimne rži sorte Kärntner, Oberkärntner in Kefermarkter.

Semenskega ozimnega ječmena sorte Kärntner bo dovolj na razpolago, prav tako tudi jarega ječmena sort Violetta, Haisa in Vollkorn. Ovsenega semenja sort Flämingsstreu in Erno gelb pa bo manj.

Kako pa je s semenskim krompirjem? Na Koroškem razmnožujemo sorte Sirtema, Lori, Fina, Virginija in Maritta: Opuštili pa smo razmnoževanje Vorana. Vse kaže, da bo semenskega krompirja prihodnjo pomlad primanjkovalo, ker posejemo s krompirjem letno kakih 12.000 hektarjev njiv.

Na kratko smo podali pregled vrst in sort semena poljščin, da boste vedeli, kaj in koliko je semenja na razpolago za setev.

Obiščite mojo stalno razstavo o gospodarstvu, poljedelstvu, gospodinjstvu in tehniki (prispele novi kmetijski stroji, pralni stroji, radioaparati itd.)

JOHAN LOMŠEK

ST. LIPŠ, TIHOJA, P. Dobrla ves

Šoferski kotichek

Kdaj smemo spremeniti smer vožnje?

Zakon pravi: »Vozač sme spremeniti smer vožnje, ali preiti na drugo progo le, ako se je pred tem prepričal, da je to možno brez ogrožanja ali motenja drugih koristnikov ceste.«

Nadalje je dolžnost vsakega vozača, da nakaže svoj namen drugim z v ta namen na zadnjem delu voza nameščenimi pripravami. Ako pa je naprava za naznačevanje spreminjanja smeri vožnje iz kakršnega koli razloga pokvarjena in ne deluje, mora seveda naznačiti spremembo smeri z roko, prav tako kot morajo to vselej storiti motopedisti, motociklisti in kolesarji. Če je kako vozilo tako natovorjeno — n. pr. traktor s priklopnikom ali tovornjak —, da se vozačeva roka ne vidi, je treba dajati znake s palico za signaliziranje. Tako veleva zakon, ki bo uveljavljen 1. jan. 1961. Dostavlja še to, da mora vozač pričeti dajati znake tako zgodaj, da imajo drugi še dovolj časa in možnost, da se prilagodijo njegovemu početju.

Na osnovi omenjenega ta zakon jasno določa, da se sme spremeniti smer vožnje in prehod z desne proge na levo le tedaj, če ostali promet to dovoljuje. Vprašanje nakazovanja svojega namena je, gledano s tega vidika, podrejene važnosti. Akó je vozač spremenil smer vožnje v položaju, ki kaj takega ni dovoljeval in bi tega ne smel storiti, mu tudi ne bo prav nič koristil izgovor v zagovoru, da je itak prej nakazal svoj namen spremeniti smer vožnje.

KOLESARJI, VOZITE DESNO IN NAKAZITE Z ROKO SPREMENBO SMERI PRAVOČASNO, NE ŠELE TIK PRED ZAVIJANJEM V DESNO!

Pogosto vozači ne upoštevajo določbe, ki prepoveduje prehitavanje, če se pri tem prekorači največja dovoljena brzina (tako n. pr. v naseljih 50 km/h). Potemtakem se torej vozila, ki vozi skozi naselje s predpisano najvišjo dovoljeno brzino, ne sme več prehiteti.

Prav tako vladajo tudi napačna gledanja glede prehitavanja kolon avtomobilov. Po zakonu je prehitavanje v takem slučaju kaznivo dejanje, ker z vrinjenjem v kolono, ako prihaja nasproti kako drugo vozilo, ogrožamo druge v koloni.

Če opazujemo vozače med vožnjo, moramo na žalost često videti, kako malo se brigajo za pravila o cestnem prometu, kot da bi se nikdar ne slišali ničesar o tem, da ni bolj nevarnega kot prehitavanje v napačni situaciji. Ni se potemtakem čuditi dejstvu, da se pri tovrstnih nesrečah zaleti 95 odstotkov frontalno, kajti le malokdo je tako sposoben, da v takem slučaju zna zavoziti kam drugam in ne naravnost v nasproti prihajajočega.

Če se hočemo izogniti vsem nevarnostim, ki grozijo pri neprevidnem prehitavanju, potem je edina možnost, da vsako tvegano prehitavanje opustimo. Morda se spomnimo o pravem času, da nobeno vozilo in nobena kost ne vzdrži teže, ki nas pritisne na volan, če se zaletimo z brzino 80 km/h.

Ceste so situacije, ko se nam prehitavanje kar samo ponuja. Tako na primer na cestah, ki vodijo preko položnih hribočkov. Zdi se nam, da je cesta pred nami prazna, da vozimo z zadostno brzino in da nam bo prehitavanje uspelo. Toda v naslednjem hipu se pojavi na vidiku v naši smeri drugo vozilo in tedaj lahko pomagale še angel varuh. Prav tako nas lahko tudi na videz pregledni ovinki zapeljejo k tveganeju prehitavanju. Toda kdo nam more jamčiti, da ne prihaja iz nasprotne smeri tudi nekdo z isto brzino? Tudi ravne ceste, na katerih se zdi prehitavanje popolnoma nenevarno, skrivajo v sebi razne zahrbtnosti. S stranskih poti, ki jih našim očem zakriva grmovje, lahko prav v tem hipu pripelje konjska vprega na cesto. Kaj tedaj?

Na kratko: kdor prehitava, mora paziti kot lisjak. Treba se je koncentrirati do skrajnosti in takoj opustiti prehitavanje, čim se nam zazdi, da ne bo uspelo brez tveganja!!!

Avtomobilski dirkač Stirling Moss je jasno izpovedal, kaj meni o prehitavanju na cesti: »Ni me strah pred brzino 300 km na uro na dirkališču in tudi ne pred ostrimi ovinki. Vselej pa me je strah pred prehitavanjem!«

DRŽI RAZDALJO V KOLONI, NE VOZI PREPOČASI, KER SILIS DRUGE S TEM K NEVARNEMU PREHITAVANJU!

Otroci nekdanj in danes

Na splošno prevladuje mnenje, da so današnji otroci bolj bistri kot nekdanj. Koliko je na tem resnice?

Kar se tiče higijene in zdravstvenih pogojev, so današnji otroci brez dvoma na boljšem. Umaknila se je stara miselnost in nova je osvobodila novorojenega otroka tesnih ovojev, v katere je bil za dobo več mesecev obsojen v popolno negibnost. Danes je povsem jasno, da je pri taki utesnitvi trpele otrokovo mišičevje in celotni organizem, ker mu ovirani krvni obtok ni donesal dovolj hraniva. Zaradi omejenega krvnega obtoka je trpela tudi možganska žilica, čemur je sledil zastoj. Bolj pametno je tudi polaganje otroka v posteljo vodoravno, brez blazine, ker glava v prvih mesecih preveč pritiska na hrbtnico.

Tako torej: boljši obtok krvi v možganih in pa bolj pogosti in raznovrstni dražljaji čutil pripomorejo k otrokovemu hitrejšemu umskemu zorenju, ki pa se v neki določeni višini ustavi in zadobi normalen potek. Kakor rečeno, je ta prezgodnja zre-

lost omejena le na detinsko in otroško dobo. Dozdevna bistrost se čim dalje bolj razbline in okrog 10. leta se otrok po svoji umnosti izenači z vsemi rodovi otrok iste starosti.

Dostaviti je treba, da so današnji otroci zdaleka bolj bistri tudi zato, ker se jim pušča več svobode pri izražanju. In ker so bolj sproščeni, nas včasih presenetijo z vprašanji kot n. pr.: »Kje imajo ptički ušesa?« »Kako more muha hoditi po stropu, ne da bi padla?«

Gotovo je zgodnjo zrelost otrok treba pripisati tudi dejstvu, da imajo na razpolago veliko več možnosti za izkustva potom radija, kina, televizije, kakor smo jih imeli mi v svojih otroških letih. Sicer pa ni mogoče trditi, da bi se naš sedanji mladi rod mogel ponašati s kakimi posebnimi prednostmi na moralnem ali socialnem polju v primeri s prejšnjimi rodovi. Res je, da živi današnji otrok vse premalo v svojem otroškem svetu in vse preveč življenje odraslega človeka.

Po Foersterju:

ZMAGOVALEC

Janez je prišel na drugo šolo; kar tuje se počuti v novem okolju. Med prvim odmorom gre navzdol po stopnicah, da bi se s tovariši sprehajal po dvorišču. Pa se brž zmenita Milan in Pavel: »Bova le videla, kaj bo naredil.« In gresta za njim po stopnicah. Naenkrat se Pavel zažene v Milana ter ga pahne proti Janezu. Janez prileti v zid in se pri tem močno zadene v roko. Ko se ozre, vidi Milana in Pavla, kako se smejeta na vrhni stopnici in se radujeta nad dogodkom. Kaj bo napravil Janez?

Boris: »Sel bo tja in še onadva pahnili dol.«

Tone: »Tudi onadva bo sunil po stopnicah.«

Francelj: »Seveda, meni se tudi zdi tako.«

Pri zemljepisu slišimo, kakšna so pota zvezd in zemlje in o rekah, od kod izvirajo in kam se izlivajo. Slišali smo tudi o Stanleyevem raziskovanju reke Konga — kako teče veletok sprva proti severu, da niti niso vedeli, kam se izliva — dokler ni Stanley odkril velikega loka, v katerem reka zavije k zahodni obali.

Tako je tudi v marsikaterimi človeškimi dejanji. Če opazujemo le njihov tok, smo lahko mnogokrat v hudi zmoti glede dejanskih posledic. Pomislite, recimo, samo na laž! Sprva mislimo, da nam bo v korist. Če pa natančneje opazujemo njeno pot, vidimo, kako naenkrat naredi velik lok in se skozi dolino skrivnosti izliva v brezbrežno morje nezanesljivosti, polno samih brodolomov.

Dobro za hudo

In kako je s suvanjem? Kakšen bo nadaljnji potek dejanja? Ali bo res Janez, čeprav vrže Milana in Pavla po stopnicah, za vselej varen pred napadi? Različna so mnenja med fanti. Francelj trdi, da bosta onadva poklicala še druge na pomoč in potlej mu utegne šele prav huda prestiti.

Zdaj razumemo besede Kristusove: »Kdor prime za meč, bo z mečem pokončan.« Surovost vedno izzove še večjo surovost in tudi, če kdo nekaj časa zmaga z neotesanostjo, ga nazadnje vendarle premaga surovost, ki jo je drugod budil in krepil.

Če pa Janez onih dveh ne sune nazaj, ampak samo zmaje z glavo in se celo opraviči pri tovariših, ki se je nehote zaletel vanje — kaj se bo zgodilo? Ali mu bodo dali mir?

Boris sodi takole: »Seveda, veselilo bi jih le, ko bi vzrojil. Če pa ostane miren, se ne bodo več menili zanj.«

Tone razmišlja: »Ne, po mojem mnenju bi se jim zdelo, da mu je vse prav, in bi mu še rajši nagajali in ga suvali.«

Jože pa pravtako izjavlja: »Tudi jaz bi mislil, da je boječ.«

No, dobro! In če bi vztrajal, pa ne iz strahopetnosti in slabosti, ampak zavoljo moči, mislim namreč, ker je trdno sklenil, da s suroveži ne bo nikdar surov — kaj se vam ne zdi, da bi to polagoma vendarle opazili in ga spoštovali? Ne mislite tudi vi, da se brž pokaže, kakšnega značaja je kdo? Treba je že velike odločnosti, da hudega ne vračaš s hudim. Človeku se namreč posmehujejo in ga ne razumejo prav — in tega se večina bolj boji kakor udarcev. Kdor je torej dovolj odločen, je lahko brez skrbi, se bo že izkazalo. Kmalu porečejo nekateri: »Odlični dečko je! Nikogar ne sovraži. Dober tovariš je.«

Zmaga dobrega

Nazadnje si ga nihče več ne bo upal pahniti — ne, ker bi se ga bali, ampak ker ga spoštujejo. Ostal je zmagovalec. Največ pa je vredno: Milan in Pavel zdaj tudi drugih ne bosta več rada pahal; saj ju je ob Janezovem zgledu vendar sram; dober zgled je kakor sveta podoba kraj poti — vsak jo pozdravi in se prikloni pred njo in čuti: še je v življenju nekaj, kar je visoko nad vsem prostaštvom in živi tudi v mojem srcu ...

Eno pa je res: Najprej mu bo slaba predla in dolgo utegne trpeti, preden se izkaže, zakaj pravzaprav ne vrača hudega s hudim. Trpeti bo moral, ker mu je dobro resno mar. Nazadnje pa le obdrži premoč in privede s svojim neomajnim zgledom tudi druge na pravo pot.

Nestor vseh olimpijskih tekmovalcev v Rimu je bil 62-letni bolgarski jahač Lekarskas. Bolgarski jahač se je od leta 1920 udeležil vseh olimpiad in je tako osemkrat zastopal barve svoje države na olimpijskih igrah. Tudi to je rekord, ki ga ne bo mogoče zlahka potolči.

Lewisova roka seje smrt in deli blagoslov . . .

Minilo je petnajst let, odkar je Lewisova roka z enim samim usodnim pritiskom na gumb v letalu spustila nad Hirošimo prvo atomsko bombo, ki je spremenila mesto v eno samo strašno pozorišče stotisočev mrtvih in pohabljenih. Bilo pa je takole:

Tistega jutra, 6. avgusta 1945., se je Robert Lewis, letalski stotnik ameriških vojnih sil na Pacifiku, vračal iz urada glavnega poveljstva zračnih edinic. Spet bo moral v sinje višave s svojim jeklenim ptičem. Sam Bog ve, kolikokrat . . . Sprva je sicer beležil svoje polete, potem pa jih je bilo preveč in časa že tudi dolgo ni imel za svoj dnevnik. Doslej je imel srečo in se je vselej srečno vrnil na svoje oporišče. Mnogo njegovih prijateljev pa mu je že zamahnilo v zadnji pozdrav iz zadetega letala, preden so v dimu in plamenih zgrmeli v globino. Bo danes morda on poslednjikrat vodil jeklene ptiča . . .? Kdo ve?

Kmalu je bil pripravljen za polet. Veselo si je požvižgaval. V zračne višave, soncu naproti! Ni je lepote nad poletom; saj pozabiš celo na nevarnost. Tudi to pozabiš, da siplješ na zemljo — smrt . . .

Lewisov bombnik

Dolga vrsta bombnikov je letalce že čakala pred lopami za letala. Robert je kot poveljnik in prvi pilot ponosnega ptiča »Elcola Gay« pregledal svoje fante. Še nekaj minut in motorji so zabrneli. Tudi propelerji Lewisovega bombnika so zapeli rezko v jutranji zrak. Še znamenje z roko in kolesa so stekla po tleh. V nekaj minutah je Lewis že gledal pod seboj modro gladino Tihega oceana ter se čudil krasni jasnini, obdani od sončne luči, v kateri je plaval. Občutil je veselje, ki ga je prevzelo zlasti pri vsaki »akciji v neznanu«. Tako so letalci imenovali važne polete, pri katerih jim poveljstvo ni pred odhodom izdalo cilja, ampak jim je iz oporišča šele sproti javljalo smer. Tudi danes jim cilja niso zaupali.

»Halo! Stotnik Lewis kliče! Nahajamo se na bojnem pacifiškem področju številka 29. Prehajamo na bazo pet, osma stopinja zapadno od prve povprečnice.«

»Spremenite smer tri stopinje severno!« se je glasilo po radiu povelje glavnega štaba pacifiških operacijskih sil.

Morje je izginilo v oblakih, skozi katere se je poganjal Lewisov bombnik. Ko se je megla razblinila, se je iz morske gladine že videla v daljavi japonska obala.

Lewis nad Hirošimo

Ob enajsti uri je po radiu prišlo povelje: »Smer: baza 38, deveta stopinja!«

»Hirošima . . .« je polglasno mislil stotnik in sporočil povelje članom posadke. Spremenil je smer ter zaplaval proti mestu.

»Halo! Kličemo stotnika Lewisa! Spusti bombo številka ena!« je velelo iz radijske slušalke.

Neuspehi v življenju

Ko je Francisca Pizarra, osvovitelj Peruja, doletela velika nevarnost, ker se mu je vse moštvo uprlo in zahtevalo vrnitev, je stopil med svoje ljudi, potegnil črto na tleh in rekel: »Severno od tod vas čaka lagodno življenje brez nevarnosti, južno od tod pa trdi napori, obupna borba in stiska; če se vam pa posreči premagati jih, tedaj vas čakajo bogastvo, moč in slava. Odločite se!«

Skoraj vsi so se zgnatli na severno stran; samo dvajset jih je potegnilo z Pizarrom. In ta slavna dvajsetorica je, čeprav po mnogih težavah, dosegla svoj cilj, ker se ni strašila bojev.

Nikdar torej ne izgubi poguma, naj te zadenejo kakršnikoli udarci usode! Nekateri ljudje morajo dosti prestopiti v življenju; nesreča jim hodi tako rekoč za petami. In če bi te zajela temna noč, le nikdar

Samo pritisk na gumb številka ena — in del tovora je zažvižgal v globino, kjer je ležalo mesto Hirošima, ki se je zdelo pilotu kakor mravljišče. Nato je votlo zabobnelo . . .

Bombnik Roberta Lewisa se je od zračnega pritiska močno zazibal. Steber dima se je pošastno dvignil s tal proti letalu. Kaj takega stotnik še ni videl. S strahom se je okrenil in prebledel nad nenavadnim učinkom.

»Halo, glavni štab! Stotnik Lewis kliče. Povelje je izvršeno! Toda . . .« Glas se mu je tresel od razburjenja.

»Čestitamo, stotnik Lewis! Vrgel si prvo atomsko bombo! Postavil si mejnik, ki bo končal vojno . . .«, se je glasil odgovor.

Poveljnika bombnika »Elcola Gay« je obilil mrzel pot. Nato si je pokrtil obraz z dlanmi in zaihtel kot otrok.

Skupina jeklenih ptičev se je vrnila na oporišče.

Lewisova častija

Čim so se kolesa Lewisovega letala dotaknila tal in obstala, so moštvo kar obsuli vojni tovariši. Lewisa Roberta so sprejeli z vsemi častmi. Bil je odlikovan. Stiskali so mu roko in mu čestitali. On pa je gledal nekam v daljavo ter svojih ust ni mogel raztegniti v smehljaj. Pred seboj je videl steber dima, ki je spremljal vsak njegov pogled. Iz sivi oblakov pa so gledali vanj tisoči nedolžnih obrazov mater in otrok, starcev in stark. Dolga vrsta, stotisoč življenj, je nemo strmela vanj s steklenimi očmi. Tisoči so ga prosili za nove ude, za pamet, za zdravje. Tisoči so ga prosili za mater in očeta, tisoči so ga spraševali po otrocih. Vdove so od njega zahtevale moše, tisoči fantov so iskali svoja dekleta . . .

Lewis se odpove svetu

Časopisi, ki so junaku zraka prerokovali še nedavno sijajno kariero, so nenadoma prinesli novico, da se je stotnik Robert Lewis odpovedal napredovanju in je izstopil iz vojaške službe.

On pa je tisti čas klečal pred Križanim v eni izmed cerkva v Philadelphiji. Vojskova je zadnji boj — sam s seboj.

»Ti veš, da nisem vedel, o križana Ljubezem! Nisem vedel, kaj je nosil »Elcola Gay«. Bil sem le orodje . . . Zdaj pa hočem biti orodje v Tvojih rokah. Rad bi Te kmalu klical na zemljo, kjer milijoni še ne poznajo Tebe in Tvoje ljubezni. Rad bi daroval kmalu veliko daritev za nesrečne žrtve, ki jih je povzročil en sam pritisk mojega prsta . . .«

Robert Lewis je vstopil v semenišče. Iste roke, ki so trosile smrt, se morejo dvigniti tudi v blagoslov in morejo deliti mir bednim našega »naprednega« stoletja, mir Kristusov vsemu svetu . . .

Angel iz Dachaua

Dne 18. avgusta letošnjega leta so v neki gorski dolini na Vorarlberškem našli truplo katoliškega duhovnika Leona Lingena, imenovanega »angela dachauskega taborišča«. Duhovnik, velik ljubitelj gora je sam šel na zelo težavno plezalno turo, kjer ga je zalotila huda nevihta in je verjetno umrl že na praznik Marijinega Vnebovzetja.

Duhovnika Leona Lingena so nacisti zaprli leta 1941 in ga odpeljali v taborišče smrti, Dachau. Takoj po prihodu je vse svoje moči posvetil najboljše v taborišču ne ozirajoč se na njihovo veroizpoved. Bil je najboljši prijatelj in sveto valec vsem. Mnogi dolgujejo njemu svoje življenje, kajti s svojim junaškim zgledom, s katerim je prenašal vse krivice, je še druge dvigal in jim bil v neprecenljivo oporo, ko so skoraj že podlegli obupu.

Po osvoboditvi leta 1945. ga je münchenški škof postavil na mesto, ki bi v vsakem človeku vzbudilo odpor. A ne tako v velikodušnem duhovniku Lingenu. Z isto ljubeznijo, s katero je doslej stregel svojim sotrpinom, je na novem službenem mestu kot kaplan ječe, kjer so bili zaprti bivši nacisti iz dachauskega taborišča, stregel sedaj svojim nekdanjim mučiteljem. Tistim, ki so mu v taborišču smrti stregli po življenju in mu zadajali neizmerne duševne bolečine, njim je bil sedaj v uteho, tolažbo in bodrilo z odpuščajočo besedo in odvezujočo duhovniško roko.

Ko so dachausko taborišče spremenili v mavzolej, ki naj ostane še dolgo v opomin nasilnežem in v spomenik trpečim, se je Leon Lingen znova preselil v taborišče, da bi tam čul nad spomini trpljenja in človeške zlobe. Lansko leto je duhovnik Lingen prebil več mesecev v Italiji in se tam sestal z večjim številom bivših dachauskih pripornikov. Tudi po drugih deželah je obiskoval svoje nekdanje sotrpine in tako bil živa vez, ki je povezovala mučence iz strašnega Dachaua.

Kot čuvar dachauskega mavzoleja, kamor prihajajo neštete množice iz vseh delov sveta, da si ogledajo ta kraj strahote, ima Lingen glavni delež pri postavitvi spominske kapele, posvečene Kristusu, ki je za nas krvavi pot potil. Ta kapela je bila blagoslovljena 5. avgusta letos — na spravi dan svetovnega evharističnega kongresa v bližnjem Münchenu. K blagoslovljivi se je zbralo nešteto nekdanjih trpinov iz Dachaua med njimi tudi nadškof Adam Kozłowiecki iz Poljske, sedanji pravosodni minister Francije Edmond Michelet, in predsednik avstrijskega parlamenta Leopold Figl, ki so imeli tudi spominske govore ob tej slovesnosti.

Ob tej priliki so objavili tudi statistiko jettnikov, ki so bili v tem kraju groze in smrti zaprti in pomorjeni. Z udarci do smrti pobiti, na vislice obešeni, s strelom v tilnik postreljeni in zadušeni, nato pa vrženi v peč, da je od njih ostala le peščici pepela . . . in teh je bilo okrog 30.000 iz vseh narodov in veroizpovedi Evrope. Teh pa, ki so šli skozi ta nesrečni kraj in ki so bili na prav tako usodo obsojeni, je bilo nad 200.000.

KNJIZEVNIK

Mlad francoski pisatelj brez denarja je nazadnje le našel založnika, ki je bil pripravljen izdati njegov roman »Sem in tja«. Po pogodbi, ki sta jo sklenila, bi prejemal honorar od prodanih izvodov knjige. Ker pa se je kupčija zataknila, je dal pisatelj v liste oglas: »Mlad industrijec s tremi milijoni letnih dohodkov išče življenjsko družico, ki naj ima podoben značaj kot glavna junakinja romana »Sem in tja.« Oglas je uspel, pisatelj je dobil več tisoč ponudb od deklet, ki so kupile njegovo knjigo. Glede ženitve pa se je premislil, ker mu je založnik spričo uspeha zagotovil še tiskanje druge knjige.

MALO DOBRE VOLJE

Očka uči sinčka usmiljenja. — »Vidiš, Slavko, ta ubogi deček nima ne očeta ne mame. Nikogar. Niti sestričen niti bratranec, ne tet ne stricev. Ali mu hočeš darovati kaj za god?«

»Da, očka. Dajmo mu teto Hedviko . . .«

Direktor se ves jezen zapodi v pisarno, od koder je slišati žvižganje.

»Zlomka, nešteto krat sem vam že rekel, da med delom ne žvižgajte!«

Uradnik pa mirno: »Oprostite, saj sploh nisem delal; samo žvižgal sem . . .«

P * I * S * A * N * O * B * R * A * N * J * E

BORO KOSTANEK:

Drobni utrinki

Na naši strehi so se ujemali prvi kostanjevi listi, pordeli in ožgani od poletja. Trenutek so se ustavili, kakor bi se hoteli oddahnuti od potovanja, potem jih je lahen piš sunil na tla.

Na nebu se je razgrnila tajinstvena lepota motno bakrenega večernega sonca in kopa karavanških hribov se je odela v čaroben ognjen sij.

Tako je prihajala jesen tisto leto po prstih.

In nato je dospela in drzno zagrabila po jasninih v parkih, stresala bezgove grme ob potih in pognala razposajen veter po prašnih ulicah...

Tiste dni je potrkalo pri meni življenje.

Vedel sem, da bom v nekaj dneh vstopil v bogoslovje in s tem dal teku svojega življenja svojo smer. Čutil sem vso veličino te ideje in vso svojo nizkavost, čutil, da bi me morala ta zavest napraviti nemirnega, me razmehčati, mi vzeti spanec, me pretresti.

Ali ni me moglo več pretresti.

Moja pot se mi je zdela jasna zadeva — oblatena z vsakdanjostjo. Moral bi jokati in nisem mogel, moral bi imeti obraz, ki bi ga vzela nežno v dlani, in moral bi imeti obraz, ki bi zatepel vanj svojo pest — in ni ga bilo.

Tudi pozneje me ničesar več ni moglo pretresti.

To je bil moj prvi poraz v bogoslovju.

Dan, ko bi naj vstopil v bogoslovje, sem hotel preživeti sam. Hodil bi po mestu in mislil na vse tisto, kar je lepo le ob samoti. Ali bil sem ta dan tako brez vsake misli, brez vsake fantazije, brez vsake moči, bil sem trd in bolele so me roke in od dela otrpli prsti.

Ko sem šel zgodaj zjutraj od doma, mi je oče nesel kovček na rameh. Bilo je prvič, da je kdo nesel kovček zame (osem let sem ga moral nositi sam). Šla sva molče, oče spredaj (kovček mu je segal mimo glave), jaz prazen za njim. Vse okrog naju je dišalo po hladni jutranji sapi, po rosi, po ajdovem polju, ki je še snivalo v jutranjih urah, in po lucerni v kozolcih.

»Jutri jo zapeljemo...!« je rekel oče, pristopil h kozolcu in ponosno tical z roko po njej. V njegovi pesti je zahrkušalo in se drobilo. Kaj meni mar tista lucerna, če jo zapeljejo ali ne. Molčal sem in šla sva naprej. Očetov korak je bil slovesen in zdelo se mi je, da bo prirasel ob kozolcu k zemlji, ko bi še dalje stala. Zdaj sem zapazil, da je šepal...

V daljavi je iz vijoličastega obzorja vstajala zarja. Polje je še bledele, počasi se bodo zlupile barve z njega in se zasvetile — ali tedaj bom že daleč od tod. Bil sem prazen in izžgan, da nisem zapazil vse tiste toplote, ki me je obdajala in me hotela pospremiti.

Ob prelazu je oče že močneje šepal. Ustavil se je in odložil kovček. Vedel sem, kaj bo prišlo:

»Koliko pa boš rabil denarja?«

To vprašanje me je vedno spravilo v zadrego, tokrat pa sem odgovoril hitro in mrzlo, tako mrzlo, da bi me moralo stresti:

»No, saj veste, kako je...«

Dobil sem — in bilo je več, veliko več kot po navadi. Vzel sem in gledal v tla...

Več nisva govorila tisto jutro.

Ko sem sedel v vlak, sem čutil, da slabo začenjam...

V celovško bogoslovje pa so se vračali bogoslovci s počitnic.

Težka vrata semenišča so burno padla za mano v zapah. Stal sem na sivih razkošatenih stopnicah in zrl na izumrle hodnike, ki je legla nanje poleg plasti prahu še neprozorna plast tišine. Jel me je prevzemati občutek osamelosti, občutek zgubljenosti in nedoraslosti. In kakor bi bilo mogoče uiti tej grozi, sem se začel porivati navzgor po stopnicah, mimo vrat in predmetov in hodnikov, natlačenih z molkom. Kmalu se bodo hodniki napolnili z ljudmi, z onimi mladimi ljudmi, ki bodo prihajali zagorelih in zarjavelih obrazov, z odprtimi srčami, dišečimi po nageljnih in rožmarinu in nasmejani od spominov, sredi med njimi gospodje v črnem, resni, z belo bleščečimi kolarji, ki bodo rezali pod vrat. Prišli bodo, da bodo po določenem poteku časa odhajali — bleedi in s trudnimi očmi. In marsikdo bo odhajal bolan, ker ne bo mogel najti miru...

In prišli bodo najmlajši, ki se jim pravi naraščaj, s strahom na ustnicah in ne bodo vedeli, kam se naj vtaknejo, in drugi spet z narejenim ponosom večvrednosti in priučeno prijaznostjo.

In začelo se bo uživanje v novo družbo.

In nekega dne bo vse drugače.

Beli kolar se bo pritisnil krog mojega vratu, potem talar, ki mi bo preozek in me bo tiščal. Ko ga bom oblačil, bodo štiri kapljice blagoslovljene vode spolzele z njega na tla. Potem prvi hip drug drugega ne bomo poznali več. Ali bo to še Tonček, tisti fant s kratkimi hlačami, ki je hodil po planinah in vriskal dekletom, in bo to še Tevžek, ki je trdil, da ni greh preklinjati matematiko, in bo tu še Walter in Erik in Erwin, ki je v gimnaziji izumljal aparate za lovljenje rib... Le Karlej se bo smejal v pest, ta se bo smejal sploh vsemu.

Doma pa bodo vozili lucerno s kozolcev in oče bo še huje šepal in nihče se ne bo upal vprašati, zakaj šepa.

In potem, da, potem sem dospel vrh stopnic. Čutil sem, da sem na cilju. Pozvonil sem — in drobno dekletce mi je odka-

zalo sobo. Soba je bila velika, z razpokami v zidu in tuja in neprijazna in ni dišala po ničemer. Sedel sem na posteljo, se naslonil in čakal — čakal, ne da bi ubil domotožje, ki ga ni bilo, temveč, da bi se dal opijaniti od tujine, od razpok v zidu, od septembrskih oblakov. Bil sem neznan-sko truden...

Bilo je lepo čakati, ko je bil zunaj september.

Zunaj je sapa obešala megle, nekaj na Obir (šele mesec pozneje sem spoznal, da je bil Obir), nekaj na Dobrač, nekaj na

NEVA RUDOLF:

PEGE NA ROKI

Njegovi orumeneli prsti so za hip spustili volan.

Gospod Gluck išče cigareto. Ne odmakne pogleda od ravnega cestnega traku. Veliki zeleni Packard drvi: 70 milj na uro.

Marinko prevzema opojnost divjega vetra, zanos premagovanja razdalje in časa; opojnost, da se širijo nosnice, da ji vihrajo lasje ob odprtem oknu, da bi posnemala malo Patsy, ki ploska in hlepi: »Še, oh, šel!«

»Ne presoajte napačno mojega vprašanja.«

Prsti so se za drobec sekunde trdneje oprijeli krmila.

»Kaj vam daje to vedrino? Ne poznate življenja — ne odkimavajte! in ga spoznati nečete. Je na dnu tega beg pred bolečino in razočaranjem?«

Za hip je prestal.

»Je to vera?«

Ožgano grmičje, levo in desno gola, prazno štrleča drevesa, črnkasta trava. Še celo najbolj trdožive, najodpornjše rastline je ta pošastni avstralski požar uničil. Ogenj in suša, ožgana, dolgočasna pokrajina...

Kako se je kar naenkrat domislil teh vprašanj? Ali ni dovolj truden od dolge vožnje, od neprestanih radovednosti razvijene Patsy? Čemu hoče vedeti miselnost Marike in ji pogledati v notranjost?

Marika je tako mlada. Neizkušena. Bori se, da bi premagala osuplost nad nenadnim vprašanjem, obenem skuša kaj razložiti, povedati o sebi. Besede...

Njegove pegaste roke jo motijo. Kratki, kvadrastni nohti, trde dlani. Ne more odtegniti pogleda od teh rok. Nekje je čitala, da moreš iz rok razbrati človekov značaj. Knjige...

Gospod Gluck jo skoraj užaljeno pogleda:

»Se vam zdi moje vprašanje smešno?«

Kako? — Oh, seveda! Nekaj jo je bil vprašal. In ona se smeje. Kako je neolikana!

»Ne, ne, za trenutek sem pomislila, kako so vse moje izkušnje in poznanje človeških odnosov — sveta, kot temu pravimo — nabrane le iz knjig. In iz pripovedovanja.«

Gospod Gluck razmišlja. Ali pa morda že niti ne ve več, kaj je vprašal. Včasih se

Babo. Potem je zmanjkalo megel. Megle so bile bele, tako zelo bele in nedolžne kot letos deklince za prvo sveto obhajilo. In kadar se spomnim deklince za prvo sveto obhajilo, si vedno želim nazaj vse tiste dneve, ki so me okradli mladosti.

Ko sem se zbudil, nisem bil več sam v sobi. S hodnika sem slišal glasove in drsnje čevljev, od okna sem pa sta me gledala tovariša.

Tedaj sem vedel, da začenjam biti bogoslovec.

zdi Mariki kot njen oče: možat, uspel človek. In vendar...

Nekaj je v njegovih rdeče obrobljenih očeh, nekaj je skritega na dnu vsakega nasmeha. Kot bi vse njegovo bitje iskalo poti, ki ji ni najti sledu v lastni družini. Patsy se ga oklepa, svojega očeta, a še ta otroška ljubeznivost je vsa površna.

»Vidite, gospod Gluck, ne bom vam znala govoriti kot čutim. Tudi ko bi popolnoma obvladala ta tuji jezik, bi ne znala razložiti. Vera ni matematika. Čutiš jo v srcu, doživljaš njen blagoslov, ki se kot živa moč razliva v vsak dan, v sleherno dejanje. Z vero, ki je predvsem ljubezen, čudovita, nepremagljiva ljubezen, je vse lahko. Človek, to ubogo krhko bitje spozna svoj cilj. In ta zavest ga obnavlja, krepi in vodi — oh, saj ne vem, ali ste mogli dojeti...«

Gospod Gluck gleda predse.

»Nočem vas žaliti, Marika, in še manj jemati vam vaš radostni svet. Morda sem zdaj že prestar. Ne, ne ugovarjajte mi.«

Nenadoma se je obrnil in ji pokazal levico.

»Moje roke poglejte: vse te široke lise. Ostale so kot sled težkega dela s kislinami. Petnajst let sem delal po devetnajst ur na dan. Danes imajo moji vse: hišo, dva avtomobila, zavarovalnino štirideset tisoč šterlin. Vse, Marika!«

Avstralska pokrajina se ne spreminja. Razkrojeno govedo, tu in tam sledovi gozdnih požarov, razraslo grmičje evkalipta.

»Ali veste, kaj se pravi garati od štirih zjutraj do polnoči, dan za dnem? Žid, emigrant, ki se bori za goli obstoj! So, nekateri, ki privoščijo, veste...«

Utrujenost mu meči poteze; obraz, postava, vse medli. Ostaja samo bistvo človeka, tiste grobe roke, ki postajajo simbol njegove osebnosti.

Tako težko je Mariki. Gluck ji odkrije svojo rano, njej, tujki. Človeški duh zavije včasih na najbolj čudne poti. Ko je človek truden, ko se mu zazdi, da mu pojenjuje pogum, ko je življenjski vrvež postal nezanosno breme — takrat si najde moči v izpovedovanju.

(Dalje na 8. strani)

Visoška kronika

9. Dr. Ivan Tavčar

Tako sem bil odposlan na pot v Davče, ker človeku, ki naj živi na kmetiji, ni dano, da bi izhajal brez svetega zakona.

Dva dni pozneje je bila pšenica požeta.

Ko sta bili spečeni dve lepi pogači in zbrani dve najtežji gnjati, sva se odpravila z Lukežem od doma. Vsak je nosil bisago, v nji pa gnjat in pogačo, da sva bila obložena kakor tovorna konjiča. Za pasom mi je tičal moj samokres — samotne steze niso bile tiste dni nikjer varne in do stih izpridenih ljudi se je klatilo po njih — Lukež pa je opasal sabljo, kakor so jo nosili koledniki, če so jezdarili od vasi do vasi.

Dolga ta pot mi je še danes v živem spominu in tudi občutkov še nisem pozabil, ki so mi takrat navdajali srce.

Zenitev je potrebna in tudi jako resna reč. Ni torej čuda, če so me, mladega človeka, spremljale različne misli upanja in pričakovanja. Pa se ni bilo ničesar izpolnilo in prav brez vsakega uspeha sva z Lukežem nosila gnjati in pogačo v Davče!

Na celi poti nisva imela posebne sreče. Že v Poljanah, ko sva jo zavila okrog cerkve, sta stala pred župniščem osedlana konja in gospod Karel Ignacij se je razgovarjal s cerkovnikom. Naša fara je bila ob-

širna in težka: tik domače cerkve je imel duhovni oče skrbeti še za šestnajst podružnic, katere so bile raztresene po pogorju. Gospoda Karla Ignacija smo se bali in neradi smo ga srečavali, ker je bil vedno pripravljen izpregovoriti trpko besedo.

»Kam pa vidva?« je vprašal.

Lukež, ki si je bil klobuk ošemaril s svetlim nakitom, je takoj odgovoril, da greva v Davče k sorodnikom.

»Tako, tako,« se je zasmel gospod župnik nekako porogljivo. »Morda gresta po nevesto?«

Ko mu nisva ničesar odgovorila, je še vpil:

»Prav, drugače ne bo reda na Visokem! Tvoj oče, Izidor, in pa novo župnišče, ki še danes ni plačano, mi napravljata skrb. Gospodar Polikarp za letos še ni oddal izpovednega listka; tisti pa, ki je bil oddan za lansko leto, je bil ponarejen. Že vidim, da ga bom moral naznaniti na škofijo. Le povej mu: Hudačut je zobal ponarejene izpovedne listke, Codelli jih pa ne bo!«

Ukazal je cerkovniku, da je peljal konja pred cerkev, sam pa je vzdihoval: »K Sv. Jakobu na Jarče brdo moram z obhajilom, kar je huda pot!«

Kri mi je zalila obraz, da sem bil podobno rdečemu maku. Silno sem občutil sramoto, ki sem jo pretrpel radi očetovega izpovednega listka. Vedel sem, da oče ne hodi k maši, vedel pa nisem, kje je dobival

od leta do leta listke; sedaj mi je pa gospod povedal, da je oče oddajal ponarejene listke. Kaka sramota! In vse to je slišal tudi cerkovnik, ki gotovo raznese po celi fari, kar je ravno čul, tako da pride hiša na Visokem v najslabši sloves!

Poparjen sem odrinil od župnišča, a sreča je hotela, da me je hlapec Lukež s svojim gostobesednim klepetanjem malo razvedril. Vzlic svojim letom je stopal ročno pred mano ter bil prav židane volje. Poznal je vsakega, ki sva ga srečala, znana mu je bila vsaka koč, mimo katere sva hodila. Selišča so bila redka, in revno ljudstvo je prebivalo v lesenih, s slamo kritih poslopjih. Razvedril so me tudi gorski vrhovi, katerih dosedaj še nikdar nisem gledal tako blizu. Veliko zemlje je bilo še neobdelane; kjer bi se bilo lahko sejalo žito, sta rastla resje in praprot.

Zavila sva jo okrog Blegaša, in sicer po stezi, ki se je vila med gostim in lepo rastlim bukovjem. Lukež je bil mnenja, da se mora v takem bukovju skrivati marsikater debel srnjak. Tibota je vladala, kakor vlada v cerkvi, in le posamezne ptice so se oglašale iz temnih vrhov.

Z Lukežem pa vendar nisva bila sama v tem samotnem kraju! Vihar je bil podrl, in sicer ravno pod stezo bukovje drevo, in v njegovem zelenem vejevju je tičal človek. Napet lok je bil položil na svojih kolnih in sedaj je prežal na divjačino, če bi prišla mimo.

Jezno je obrnil obraz proti nama, ki sva mu pokvarila prežanje. Ta obraz je bil rjav in gosti, črni lasje so ga obdajali, da sva vedela, da imava pred sabo malopridnega cigana. Takoj je zopet obrnil od naju svoje ožgano lice in hotel se je obnašati, kakor bi naju ne bil opazil.

Lukež, ki je poznal ves svet, je spoznal tudi tega črnokodrastega klateža.

»Hoj, Dušane!« je zavpil. »Da bi dal Bog srečo pri lovu tebi in ostrim puščici na tvojem loku!«

Oni je zopet obrnil obraz proti nama in divje sovraštvo je zaplamtelo iz njegovih črnih oči. Nekaj je godrnjal, in meni se je čulo, kakor bi mrmral, da mu Lukež lahko piše v uho ali pa kam drugam. Vstal je iz vejevja, nakar je hlapec segel k mojemu pasu ter potegnil izza njega moj nabiti samokres.

Cigan je znova sedel med veje in v čudnem jeziku, ki se baje govori na hrvaški granici, je vprašal, če imamo na Visokem še tisto železno blagajnico, v katero spravljamo svoj denar? Pripomnil je, da naj pazimo nanjo.

Tudi teh besed sem se prestrašil, ker je bilo slabo znamenje, da je ta potepuh vedel za zaboj v očetovi postelji. Ti cigani namreč ukradejo vse, kar jim pride pod roko.

(Dalje prihodnjič)

Zaključek XVII. olimpiade

Zadnje tekme jahačev v skokih — Nad 100.000 gledalcev pri zaključnih slovesnostih — Na svidenje v Tokiu leta 1964!

Rim, 12. septembra.

Jahači s svojimi konji so zaključili veličastno XVII. olimpiado na olimpijskem stadionu, kjer se je zbralo nad 100.000 gledalcev. Ti skoki — za nagrado narodov — so se precej zavlekli in je že legal mrak nad večno mesto, ko se je na veliki črni tabli (kjer so pri tekmah sporočali rezultate) pojavil znani olimpijski izrek: „Citiūs, altius, fortius“ (hitreje, višje, močnejše). Štiri godbe so neprestano igrala koračnice, ko je korakalo 86 nosačev z napisi in ravno toliko zastavonoš z zastavami vseh udeleženi narodov v stadionsko areno. Na glavni tribuni so bili zbrani najvišji italijanski državni predstavniki, zastopniki mednarodnega in italijanskega olimpijskega odbora ter drugi odlični gostje, ko je stopil pred mikrofonski predstnik mednarodnega olimpijskega odbora g. A. Brundage, ki je uradno zaključil letošnje igre in povabil mladino vsega sveta na prihodnje, ki bodo leta 1964 v Tokiu. Nato so dvignili tri zastave: grško v čast prvi olimpiadi, italijansko v slovo sedemnajsti, in japonsko v pozdrav osemnajsti; med dviganjem zastav so igrali grško, italijansko in japonsko državno himno. Zbor pevcev je zapel olimpijsko himno in še enkrat se je dvignil proti nebu rdeč plamen na olimpijskem žrtveniku in — ugasnil. Olimpijske igre leta 1960 so bile končane.

Kljub velikim naporom, ki so jih v teh 18 dneh prenašali tekmovalci in zaradi hude vročine tudi gledalci — da smo že vsi želeli konca — je bilo ob tem zaključnem prizoru človeku tesno pri srcu. Ni bila lahka ločitev od športnih prireditev, kjer se je cvet svetovne športne mladine boril v plemeniti borbi za slavo športa in čast svoje domovine. Bilo je mnogo lepega, prelepega in prav bi bilo, da bi športna mladina, ki se je razšla na svoje domove, ohranila v svojih srcih besede sv. očeta, papeža Janeza XXIII., ki jih je izrekel na večer pred začetkom olimpiade v svojem govoru na trgu sv. Petra: naj olimpijski ogenj, ki je gorel ves čas olimpijskih iger v stadionu, tudi potem, ko se vrnejo na svoje domove, ne ugasne, ampak naj gori naprej v srcih vseh športnikov sveta.

Letošnje olimpijske igre so končane in športniki so se razšli po vseh petih kontinentih, kjer bodo

PEGE NA ROKI

(Nadaljevanje s 7. strani)

»Končno sem uspel. Proti vsemu in vsem. Žaživel sem za vsa leta, kopicil z obej rokama slast in sladkost življenja. Živel sem divje, s trepetajočim koprnenjem po vseh izgubljenih letih. Dnevi slave in vrhunca...«

»... sreče?«

Marinka dojema. Ne razume, a sluti. V njem ni sreče. Sama praznota, lov za prazno senco.

Da je važnejše ono drugo, globlje življenje? Naj mu Marinka to pove? Da je srečo treba iskati v srcu in ne v denarju? In kako naj mu pove?

Ko pišem zdaj na robu ogromnega hru-mečega mesta, skušam najti ono pravo besedo, ki je temu človeku nisem znala povedati.

In se mi dozdeva, kot da bi jo že sam našel.

Dne 17. septembra 1960 je po težki bolezni, previdena s svetimi zakramenti in bogata na dobrih delih, odšla domov k Bogu mama

Ivanka Zaletel

Pokopana je bila v nedeljo, 18. septembra ob 17. uri na pokopališču v Št. Vidu.

Priporočamo jo v molitev!

Št. Vid nad Ljubljano,
Celovec, 19. 9. 1960.

Vinko Zaletel, sin,
in ostalo sorodstvo

zopet vadili in se pripravljali za naslednjo olimpiado. Značilno je, da so priprave vseh enake in povsod enako vadijo, eni več, drugi manj, način je pa vsem skupen. To je vez, ki družijo vse športnike sveta, ne glede na raso ali narod, kar smo imeli priliko opaziti tudi na letošnjih igrah. Nobene zavisti ni bilo, premaganec je prav tako čestital zmagovalcu kakor zmagovalec premaganu.

Priznati moramo, da so letošnje igre dosegle višek tako v udeležbi kakor v uspehih in so padali olimpijski in svetovni rekordi, kakor smo napovedovali. Brez razočaranja in presenečenja pa le ni šlo.

Sovjetska zveza je v splošni kvalifikaciji dosegla prvo mesto in je v gotovih panogah presenetila, se pravi, je dosegla več, kakor smo pričakovali. Nekateri športni strokovnjaki so računali z njeno zmago, dočim so bili drugi mnenja, da se bo na prvo mesto zopet povzpela Amerika, kar je bilo spričo uspehov, odnosno svetovnih rekordov, ki so jih atleti dosegali v zadnjem času, upravičeno in razumljivo. Toda zgodilo se je nekaj, česar ni nihče pričakoval: ameriški športniki so odgovorili v panogah, v katerih so bili na vseh olimpijskih igrah prvi in v katerih je ves strokovni športni svet računil z njihovo zmago. Treba je priznati, da je zmaga Sovjetske zveze zaslužena in dovolj prepričljiva in da bo v bodoče konkurenca še hujša, kajti zmagovalci ne bo hotel izpustiti vaje iz rok, premaganci bodo pa silili v ospredje in borba za prvo mesto bo v Tokiu verjetno precej hujša, kakor je bila letos v Rimu.

Nekaj pa smo zopet opazili pri letošnjih igrah,

Še nekaj drobcev z olimpiade v Rimu

Italijanska vlada je rimskemu mestu dala tako rekoč nov obraz za olimpiado. Stroški za nove stavbe, za nove ceste ter za izboljšanje starih prometnih zvez so bili ogromni in ne bodo nikakor kriti z dohodki olimpijskih iger. Toda saj ni šlo za to. Italija se je hotela pred svetom tudi izkazati.

Že za leto 1942 je pripravljala tedanji gospodar Italije, Mussolini, svetovno razstavo v Rimu. To namero je preprečila vojna in na obširnem zemljišču med Ostijo ob morju ter rimskim mestom je nastal obsežen kompleks mogočnih, nedograjenih stavb. Te je sedaj demokratična vlada dokončala in preuredila za razne namene. Nekateri izmed njih služijo športu in del olimpijskih iger se je odigraval ondi. Središče pa je bilo vsekakor na »Foro Italico«, ki so ga tudi začeli graditi za časa Mussolinija, a so ga po vojni z dograditvijo ogromnega olimpijskega stadiona, ki more sprejeti 100.000 gledalcev, ter drugimi napravami, mogočno povečali.

Srce olimpijskih iger je bila olimpijska vas. Po prijateljskih zvezah je dopisniku »Našega tednika — Kronike« uspelo dobiti dovoljenje, da si je ogledal olimpijsko vas, v katero so imeli sicer dostop samo športniki, športnice in strežno ter upravno osebje. Pri vходу so legitimacije tako strogo pregledovali kot potne liste na meji. Pa saj smo bili na meji, na meji v kraljestvo športa.

zaradi česar moremo biti upravičeno zaskrbljeni: črna in rumena raso namreč močno stopata v ospredje in potiskata belokožce v ozadje. Bojim se, da se ne uresniči napoved znamenitega publicista Egona E. Kische, ki je označil športno bodočnost tako: »V areni bodo ostali samo še zamorci in drugi pisani kolonialci, njih beli gospodarji pa bodo sedeli na tribunah in bodo gledali, debatirali, ploskali in grajali.« Ni moj namen zapostavljati ali podcenjevati druge rase — ravno nasprotno — vse cenim in spoštujem, toda tu gre za nekaj drugega. Ali pešajo naše naravne in telesne moči? Ali sta nas civilizacija in kultura že toliko telesno oslabilili? Saj ne gre za rekorde, temveč za visoko zmoglost za delo in plemensko kakovost, ki se ravno v športnih uspehih najbolj izraža. Le pogledjmo letošnje uspehe črnopolnih in rumenih športnikov! Sedaj si pa predstavljajmo, kaj bo, ko se pojavi še rdeča Kitajska s svojimi tekmovalci iz 600-milijonskega naroda na olimpijskih tleh? Ni dolgo tega, ko sem gledal v kinu športnotelovadni film kitajske mladine. Nisem še videl kaj takega in sem se čudil, odkod naenkrat taka mladina v rdeči Kitajski. — Pred prvo svetovno vojno se je mudila neka študijska ekspedicija v belgijskem Kongu. Med drugim so člani te ekspedicije poročali o črnih, ki so igraje skakali preko 2 metra v višino brez vsake vaje in brez tehnike, ki igra pri sodobnih športnih uspehih glavno vlogo. Kakšen preobrat bo nastal v svetovnem športu, ko se bodo tudi taki atleti pojavili na olimpijskih tleh!

Veseli smo uspehov na športnem polju, pa naj jih doseže kdor koli. Mislimo pa, da ne smemo popustiti belci v tej plemeniti borbi že zato, ker je Evropa zibelka športa v novem veku in je bil Francoz Coubertin tisti, ki je uvedel moderne olimpijske igre.

Ivo Kermavner

V bližini Milvijskega mostu preko reke Tibere, kjer je pred mnogimi stoletji rimski cesar Konstantin porazil svoje nasprotnike ter po zmagi proglašil svobodo krščanstva, je nastal velikanski kompleks modernih stanovanjskih hiš. V njih so bile kot prvi stanovalci nastanjene ekipe športnikov vseh narodov, ki so sodelovali na olimpiadi. Ulice nosijo ime po državah, ki so se udeležile olimpijskih iger. Takoj pri vходу sta seveda ulici Združenih držav ameriških in Sovjetske zveze. V notranjščini olimpijske vasi sem našel tudi ulico Avstrije in Jugoslavije. Značilnost teh 3 do 5-nadstropnih stavb v olimpijski vasi je, da stojijo na koleh. Vendar ne na lesenih temveč na železobetonskih. Tla v bližini reke Tibere so namreč zelo vlažna, zato so se graditelji odločili za ta način izolacije stavb; povrh tega bo pa prostor pod njimi služil otrokom za igrišče. Stavbe bodo namreč že čez nekaj mesecev služile kot stanovanja za državne uradnike.

Olimpijska vas je med olimpiado štela skupno s športniki, ki jih je bilo 6500, in ostalim osebjem okrog 8000 prebivalcev. Toda kaj vas, bila je pravcato mesto! Imela je svoj transportni urad, svoj poštni in telefonski urad, celo svojo banko. Manjkati seveda ni smela policijska postaja in moderno opremljena bolnica. Poskrbljeno je bilo tudi za prijatelje finske kopeli »sauna«. Olimpijska vas je imela dva dela, ki ju je ločil visok plot, ob vходу so pa stražili policisti: namreč oddelek za moške in ženske. Le tako imenovani »klub«, okroglasta stavba na vzvišenem mestu, je bila skupna. Dočim je v stavbah olimpijske vasi kljub velikemu vrvežu vladala skoraj zdraviliška tišina, je v klubu nenehno donel »music box« in mladi ljudje iz vsega sveta so se vrteli ob zvokih plesnih popevk — tudi atleti, a ti baje samo takrat, kadar so jim šefi njihovih delegacij to dovolili — običajno šele po opravljenih tekmah. Slabo pa je bilo poskrbljeno za prijatelje vinske in žgane kapljice; te ni bilo moč dobiti v vsej vasi.

Urada, ki sta bila v olimpijski vasi najbolj obiskana, sta bila pošta in banka. Toda v poštnem uradu se naš dopisnik ni dolgo zadržal, bilo mu je tam prevroče. Poštna uprava namreč ni namestila prepotrebni ventilatorjev. Državna uprava je menda enaka povsod na svetu. Pač pa je v prostorih, kjer je ena izmed največjih italijanskih bank »BANCA NAZIONALE DEL LAVORO« uredila svoje pisarne, vladal prijeten hlad. V pogovoru s predstojnikom te edinstvene »olimpijske banke« smo zvedeli, da je banka nudila brezplačno službo »bančnih predalov« športnikom in delegacijam na olimpiadi. V ta namen je postavila 6 velikih jeklenih blagajni, ki

so imele 6000 predalov z vrečicami za denar.

Glavno delo olimpijske banke je bilo seveda zamenjavanje denarja športnikom. Poslovala je v dveh deseturnih izmenah. In v vsaki izmeni je bilo po 16 uradnikov in uradnic, ki so govorili vse glavne svetovne jezike, in menjavali denar iz vsega sveta. Najbolj pogosta valuta je bila dolar in to ne le pri športnikih iz zahodnih držav. Tudi športniki iz vzhodnih držav so prihajali ob urah, ko je bilo manj ljudi, ter zamenjavali, plašno ozirajoč se okrog sebe, po enega, dva, tri ali pet dolarjev; zanje skoraj majhno premoženje, za razmere na zahodu pa malenkost.

Rimljani so na splošno mlade športnike iz vsega sveta sprejeli s precejšnjo simpatijo, ki pa je bila seveda tudi odvisna od obnašanja gostov. Najboljši vtis so napravili atleti iz Daljnega vzhoda: Japonci, Korejci in Pakistanci. Bili so prijazni, skromni in potrpežljivi. Rusi so bili v obnašanju zadržani in so naredili dokaj dober vtis, posebno dekleta. Velike simpatije so vzbujale tudi brhke Poljakinja, poljski fantje pa so se priljubili s tem, da so odkrito gođrnjali proti komunizmu. Zelo slab vtis so pa naredili atleti iz Vzhodne Nemčije: bili so sicer brez denarja, a hvalili so se, da je pri njih vse najbolje. Pripovedujejo, da je nekega Italijana to tako razdražilo, da je pred nekim športnikom iz Vzhodne Nemčije, ki je trdil, da ondi vlada popolna svoboda, glasno izrekel pred drugimi, da so ga slišali, v Italiji precej običajno frazo »Governo ladro« (vlada krade). Nato pa je pozval onega Nemca, naj še on reče kaj takega o svoji vladi! Nemec pa se je ozrl okrog sebe in — molčal.

Vsekakor se je demokratični Italiji posrečilo, da se je z organizacijo olimpiade, ki je potekla gladko in brez večjih motenj, pred svetom dobro postavila. Izdatki so sicer bili večji kot dohodki, toda marsikaj, kar je bilo zgrajenega, bo ostalo in služilo raznim namenom. Sicer pa »postavljanje« vedno nekaj stane.

Pa tudi Rimljani so večimoma prišli na svoj račun, čeprav morda ne vsi in tako, kot so upali. Največji dobiček so imeli seveda trgovci in hotelirji. Svoj delež h »gostoprilstvu« številnih tujcev je doprinesel tudi podjetni slovenski hotelir Vinko A. Levstik, čegar »Pension BLEDE« v Via Stabilia 19 v Rimu so si ohranili v dobrem spominu tudi koroški rojaki, ki so se bili pred meseci mudili v večnem mestu.

SLOVENSKE ODDAJE V RADIU

PONEDELJEK, 26. 9.: 14.00 Poročila, objave. Pregled sporeda. — Kogar zanima. 17.55 Pomenek z ženami. — TOREK, 27. 9.: 14.00 Poročila, objave. — Pod domačo lipo... (Pojejo fantje iz Loč). — SREDA, 28. 9.: 14.00 Poročila, objave. Domači vrt. — Kar želite, zaigramo. — ČETRTEK, 29. 9.: 14.00 Poročila, objave. — Iz popotne torbe. Pri tujih narodih v gosteh: Avstralija. — PETEK, 30. 9.: 14.00 Poročila, objave. — Živo srečanje: Razvoj slovenske književnosti. (Mitja Mejak). — SOBOTA, 1. 10.: Od pesmi do pesmi — od srca do srca. 18.15 Brž skrbni, nadloge v kraj! — NEDELJA, 2. 10.: 7.30 Duhovni nagovor. — S pesmijo in glasbo pozdravljamo in voščimo.

Filmi

Bistrica v Rožu

Sobota, dne 24. 9.: London ruft Nordpol (IV). — Nedelja, dne 25. 9.: Die Brandner-Zwillinge (IVb). — Sreda, dne 28. 9.: Der Schorchel (III).

Borovlje

Sobota, dne 24. 9.: Die Liebesnächte der Lucrezia Borgia (IVb). — Nedelja, dne 25. 9.: Alles liebt Jacqueline (III). — Torek, dne 27. 9.: Die letzte Brücke (Ia++). — Četrtek, dne 29. 9.: Feuriges Blut, wildes Leidensdorf (IVb).

Piiberk

Sobota in nedelja, dne 24. in 25. 9.: Wenn die Conny mit dem Peter... (III). — Torek in sreda, dne 27. in 28. 9.: Gesucht wird Mörder X (IV).

Št. Jakob v Rožu

Sobota in nedelja, dne 24. in 25. 9.: Sag ja, Mutti (III). — Sreda, dne 28. 9.: Schlachtzone Pazi-fik (IVa)!

MALI OGLAS

Pletilne stroje kupite zanesljivo pri domačem strokovnjaku. Novi Passap Duomatic z vgrajenim vzročnim avtomatom misli in dela namesto vas. Plete gladko, obratno, perlfang, polnpatentno, okroglo, z zatiko, jacquard itd. Brez grebena in brez uteži. Sedaj še za vpeljajno ceno v Celovcu — Klagenfurt bei Sattler am Heuplatz.